

ВП 7-00(01).03

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК “СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА”

ЧЕРВЕНЬ 2021

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

обмежень для розповсюдження немає.

**ЦЕНТР ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ
ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З
ГОЛОВНИМ УПРАВЛІННЯМ ДОКТРИН ТА ПІДГОТОВКИ
ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

ВП 7-00(01).03

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник Генерального штабу
Збройних Сил України
генерал-лейтенант

Сергій КОРНІЙЧУК

“___” червня 2021 року

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

“СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА”

Військова навчально-методична публікація командирам (інструкторам) для підготовки до проведення занять з стройової підготовки

ЧЕРВЕНЬ 2021

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

обмежень для розповсюдження немає.

ЦЕНТР ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З ГОЛОВНИМ УПРАВЛІННЯМ ДОКТРИН ТА ПІДГОТОВКИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПЕРЕДМОВА

Ця військова навчально-методична публікація Методичний посібник “Стройова підготовка” (далі – Публікація) є третім виданням та уточнена в Центрі оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України під загальним керівництвом начальника Головного управління доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України із врахуванням вимог пункту 7 протоколу наради Генерального штабу ЗС України № 6870/С від 30 березня 2021 року “Щодо організації підготовки до проведенням парадів військ у містах Київ, Одеса та на річці Дніпро з нагоди 30-ої річниці незалежності України”.

Ця Публікація призначена для організації індивідуальної підготовки військовослужбовців, колективної підготовки підрозділів родів військ та спеціальних військ і має за мету надати їм методичну допомогу у стройовому навчанні.

З затвердженням цієї Публікації визначити таким, що втратило чинність “Методичний посібник “Стройова підготовка” ВП 7-00(01).02, яка була затверджена начальником Головного управління доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України 23 квітня 2021 року.

Усі питання, стосовно розгляду пропозицій та зауважень щодо змісту цієї Публікації надсилати на такі адреси до:

управління доктрин та індивідуальної підготовки Головного управління доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України на адресу: м. Київ, Повітрофлотський проспект, 6, індекс 03168, або на електронну адресу ТКМ “Дніпро” usvir@ysvr.dod.ua, ТКМ “Седо-М” – індекс 348 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 62-22-449);

Центру оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України на адресу: м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 17а, індекс 10014, або на електронну адресу ТКМ “Дніпро” standart@kvdv.dod.ua або ТКМ “Седо-М” – індекс 360 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 68-32-193).

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	2
	ВСТУП	5
	ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	6
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	7
1	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	8
1.1	Основні терміни та визначення	8
1.2	Роль і місце стройової навченості в системі бойової підготовки	9
1.3	Вимоги до зовнішнього вигляду	10
1.4	Обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю	10
1.5	Управління строєм	11
1.6	Методи стройової підготовки	12
1.7	Планування стройової підготовки	15
1.8	Організація занять зі стройової підготовки	16
1.9	Заняття в підрозділі	17
1.10	Контрольні заняття	18
2	ІНДИВІДУАЛЬНА СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА	20
2.1	Стройові прийоми і рух без зброї	20
2.2	Стройові прийоми і рух зі зброєю	32
3	КОЛЕКТИВНА СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА	40
3.1	Строї відділення	40
3.2	Строї взводу	47
3.3	Строї роти (батареї)	50
3.4	Строї батальйону (дивізіону)	54
3.5	Стрій бригади (полку)	57
4	ОГЛЯД ГОТОВНОСТІ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ	59
4.1	Загальні положення	59
4.2	Огляд готовності підрозділу до виконання завдань	59
5	УЧАСТЬ У ПАРАДАХ ВІЙСЬК	60
5.1	Паради військ	60
5.2	Положення Бойового Прапора військової частини у строю, його винесення та віднесення	62
5.3	Зустріч військами командувача параду і особи, яка приймає парад	65
5.4	Проходження військ урочистим маршем	66
6	ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНКА СТРОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ	69
6.1	Загальні положення	69
6.2	Перевірка та оцінка індивідуальної стройової підготовки	70
6.3	Перевірка та оцінка колективної стройової підготовки (стройової злагодженості)	75
6.4	Загальна оцінка стройової підготовки	77
6.5	Проведення аналізу стройової підготовки підрозділу	77

Додатки:		
1	Умовні позначення	78
2	Опис черезплічника для носіння Бойового Прапора	80
3	Відомість оцінки стройової підготовки	81
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	83
	ДЛЯ ЗАМІТОК	84

ВСТУП

В умовах збройної агресії з боку Російської Федерації проти України та реалізації стратегічного курсу держави на приєднання до європейської спільноти, її безпекових структур, Збройним Силам України потрібні навчені військовослужбовці, які у складі військової частини (підрозділу) спроможні діяти спільно з підрозділами держав-членів НАТО та виконувати поставлені завдання.

Виходячи із зазначеного, особливої актуальності набули структурні та системні зміни в організації і підходах щодо навчання військовослужбовців Збройних Сил України, зокрема, в стройовій підготовці.

Актуальність видання Публікації обумовлена набуттям військовослужбовцями Збройних Сил України знань, навичок і умінь, необхідних для однотипного виконання стройових прийомів зі зброєю (без зброї), як індивідуально так і у складі підрозділу, злагодженості, підтримання військової дисципліни.

Публікація розроблена у відповідності до вимог наказу Міністерства оборони України від 20.11.2017 № 606 “Про затвердження Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовцями Збройних Сил України та ліцеїстами військових ліцеїв” зі змінами, затвердженими наказом Міністерства оборони України від 30.06.2020 № 238, Доктрини з організації підготовки у Збройних Силах України, ВКП 7-00(03).01, затвердженої начальником Генерального штабу Збройних Сил України 01.07.2020, а також з урахуванням досвіду та посібників зі стройової підготовки Збройних Сил США “Drillandceremonies” ТС 3 – 21.5 (FM 3 – 21.5, January 2012) та Збройних Сил Канади “Canadian Forces Manual Drilland Ceremonial” (A – DH – 201 – 000/PT – 000, 15 April 2014).

Основним завданням методичного посібника “СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА” є надання практичних та методичних рекомендацій з організації стройової підготовки військовослужбовців, визначення вимог та порядку виконання стройових прийомів військовослужбовцями які необхідно засвоїти в ході підготовки, а саме:

виконання стройових прийомів і рухів без зброї та зі зброєю;

дій строїв підрозділів та військових частин у пішому порядку;

виконання військового вітання, проведення оглядів готовності до виконання завдань;

місце та положення Бойового Прапора військової частини у строю, порядок його внесення і винесення.

В основу навчального процесу військовослужбовців покладено модульний принцип відпрацювання стройових елементів підготовки, тобто вивчення здійснюється поступово кожний стройовий прийом, індивідуально кожним військовослужбовців з метою отримання максимальної ефективності проведених занять.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Основні терміни та визначення

Терміни та визначення, яких не розкрито у тексті Публікації, вживаються в таких визначеннях:

Стрій – розміщення військовослужбовців, підрозділів і частин для їх спільних дій у пішому порядку та (або) на машинах.

Шеренга – стрій, у якому військовослужбовці розміщені один біля одного на одній лінії.

Лінія машин – стрій, у якому машини розміщені на одній лінії одна біля одної.

Фланг – правий (лівий) край строю. Під час поворотів строю назви флангів не змінюються.

Фронт – бік строю, до якого військовослужбовці повернені обличчям, а машини – лобовою частиною.

Тильний бік строю – бік, протилежний фронту.

Інтервал – відстань по фронту між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

Дистанція – відстань у глибину між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

Ширина строю – відстань між флангами. Глибина строю – відстань від першої шеренги (військовослужбовця, що стоїть попереду) до останньої шеренги (військовослужбовця, що стоїть позаду), а під час дій на машинах – відстань від першої лінії машин (машини, що стоять попереду) до останньої лінії машин (машини, що стоять позаду).

Двошеренговий стрій – стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги на відстані одного кроку (витягнутої руки, покладеної долонею на плече військовослужбовця, що стоїть попереду). Шеренги поділяються на першу та другу. Після повороту назви шеренг не змінюються.

Ряд – два військовослужбовці, що стоять у двошеренговому строю один за одним. Якщо за військовослужбовцем першої шеренги не стоїть військовослужбовець другої шеренги, такий ряд називається неповним; останній ряд завжди має бути повним.

Після повороту двошеренгового строю кругом, військовослужбовець неповного ряду самостійно стає у першу шеренгу.

Одношеренговий (шеренга) і двошеренговий строї можуть бути зімкнутими або розімкнутими.

У зімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах розміщені по фронту один від одного з інтервалами на ширину долоні між ліктями.

У розімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах розміщені по фронту один від одного з інтервалами на один крок або з інтервалами, які визначає командир.

Колона – стрій, у якому військовослужбовці або підрозділи (машини) розміщені один (одна) за одним (одною) на дистанціях, установлених цим Статутом або командиром.

Колони можуть бути вишикувані по одному, по два, по три, по чотири та більше військовослужбовців.

Колони застосовуються для шикування військовослужбовців, підрозділів і частин у розгорнутий або похідний стрій.

Розгорнутий стрій – стрій, у якому військовослужбовці, підрозділи (машини) вишикувані на одній лінії по фронту в одношеренговому чи двошеренговому строю (в лінію машин) або в лінію колон з інтервалами, встановленими або командиром.

Розгорнутий стрій застосовується для проведення перевірок, розподілу, оглядів, парадів, а також в інших необхідних випадках.

Похідний стрій – стрій, у якому підрозділ вишикуваний у колону або підрозділи в колонах вишикувані один за одним на дистанціях, встановлених цією Публікацією або командиром. Похідний стрій застосовується для пересування підрозділів, проходження урочистим маршем та в інших необхідних випадках.

Напрямний – військовослужбовець (підрозділ, машина), що рухається на чолі строю у визначеному напрямку. За напрямним має переміщуватися решта військовослужбовців (підрозділів, машин).

Замикаючий – військовослужбовець (підрозділ, машина), який рухається останнім у колоні.

Лінійний – військовослужбовець, призначений для позначення лінії шикування підрозділів і частин, а також лінії проходження урочистим маршем.

1.2. Роль і місце стройової навченості в системі бойової підготовки

Стройова підготовка є складовою частиною бойової підготовки, яка впливає на всі сторони життєдіяльності військ. Вона загартовує волю військовослужбовців, удосконалює уміння володіти своїм тілом, розвиває уважність, спостережливість, колективізм, наполегливість, що сприяє додержанню військового порядку та зміцненню дисципліни.

Основою підготовки особового складу підрозділів до спільних дій був, є і залишається стрій. Він, як ніякий інший вид навчання, виховує швидке, точне і одностайне виконання волі командира. Стройова підготовка основана на глибокому розумінні військовослужбовцями необхідності чітких, швидких і вправних дій при виконанні прийомів у складі підрозділу.

Стройовий вишкіл дисциплінує військовослужбовців, сприяє виробленню у них швидких та чітких дій зі зброєю.

Стройова підготовка включає: індивідуальну стройову підготовку (одиначне стройове навчання без зброї та зі зброєю); колективну стройову підготовку (стройову злагодженість відділень (обслуги, екіпажів), взводів, рот (батареї), батальйонів (дивізіонів) і бригад (полків)); огляди готовності

підрозділів і частин до виконання завдань. Стройове навчання проводиться на планових заняттях зі стройової підготовки і удосконалюється на всіх інших заняттях та у повсякденному житті.

В оволодінні методичною майстерністю, вирішальне значення мають уміння командира аналізувати свої досягнення й невдачі, результати кожного заняття, його систематична робота над підвищенням своїх знань. Ось чому бажано, щоб командири, спираючись на рекомендації даної Публікації, наполегливо удосконалювали свою майстерність у навчанні підлеглих стройовій підготовці.

1.3. Вимоги до зовнішнього вигляду

Особлива увага щодо зовнішнього вигляду звертається на припасування обмундирування, взуття, їх справність і акуратність заправлення; виконання правил носіння орденів та медалей (орденських стрічок і стрічок медалей на планках та інших відзнак), знаків розрізнення (відповідно до вимог пункту 1, посилання а); стрижку волосся, носіння короткої акуратної зачіски; стан спорядження і зброї.

1.4. Обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю

Командир зобов'язаний:

визначити місце, час, порядок шиккування, форму одягу та спорядження, а також озброєння і техніку; у разі потреби призначати спостерігача;

перевіряти й знати наявність у строю підлеглих свого підрозділу (підрозділів, частини), озброєння, техніки, боєприпасів, засобів індивідуального захисту та шанцевого інструменту;

перевіряти зовнішній вигляд підлеглих, а також наявність спорядження і правильність його припасування;

підтримувати дисципліну в строю і вимагати точного виконання підрозділами команд і сигналів, а військовослужбовцями – своїх обов'язків у строю;

під час подання команд у пішому строю приймати стройове положення;

проводити зовнішній огляд озброєння і техніки, якщо підрозділи шикуються з нею; перевіряти наявність і справність обладнання для перевезення особового складу, а також правильність кріплення матеріальної частини, що перевозиться; нагадувати особовому складові заходи безпеки; під час руху дотримуватися визначених дистанцій, швидкості та правил руху.

Військовослужбовець зобов'язаний:

перевіряти справність своєї зброї, закріплених за ним озброєння й техніки, боєприпасів, засобів індивідуального захисту, шанцевого інструменту, обмундирування та спорядження;

мати коротку охайну зачіску;

охайно заправляти обмундирування, правильно надівати та припасовувати спорядження, допомагати товаришеві усунути помічені недоліки;

знати своє місце в строю, ставати до строю швидко, без метушні; під час руху зберігати рівняння, інтервал і дистанцію; не виходити із строю (машини) без дозволу;

у строю без дозволу не розмовляти, дотримуватися цілковитої тиші; бути уважним до наказів (розпоряджень) і команд (сигналів) свого командира, виконувати їх швидко й точно, не заважаючи іншим;

передавати накази (розпорядження), команди (сигнали) без перекручень, гучно й чітко.

1.5. Управління строєм

Управління строєм здійснюється командами та розпорядженнями, які подає командир голосом, сигналами та особистим прикладом і які передаються за допомогою технічних та рухових засобів.

Команди та розпорядження можуть передаватися колоною через командирів підрозділів (старших машин) і спостерігачів.

У строю старший командир перебуває там, звідки йому зручніше командувати. Інші командири здійснюють управління, залишаючись на місцях, визначених цією Публікацією або старшим командиром.

Командирам підрозділів від роти¹ і вище в похідному строю батальйону та бригади (полку) дозволяється виходити із строю лише для подання команд і перевірки їх виконання.

Управління в машині здійснюється командами та розпорядженнями, які подаються голосом і за допомогою засобів внутрішнього зв'язку.

Команди поділяються на підготовчу та виконавчу, проте можуть бути лише виконавчі.

Підготовча команда подається чітко (виразно), гучно і протяжно, щоб військовослужбовці зрозуміли, яких дій вимагає від них командир.

За підготовчою командою військовослужбовці, які перебувають в строю, приймають стройове положення, під час руху переходять на стройовий крок, а поза строєм повертаються в бік начальника й приймають стройове положення.

Виконавча команда (далі друкується великими літерами) подається після паузи гучно, уривчасто та чітко. Така команда здійснюється негайно та точно.

З метою привернути увагу підрозділу або окремого військовослужбовця в підготовчій команді, у разі потреби, називається підрозділ або військове звання військовослужбовця, наприклад: “Взвод (3-й взвод) – СТІЙ”; “Солдат Василенко, кру – ГОМ”.

---

¹Тут та далі підрозділи за штатом рівні роті (батареї), батальйону (дивізіону), бригаді (полку), тощо.

Під час виконання прийомів зі зброєю у підготовчій команді може зазначатися назва зброї, наприклад: “Автомати на – ГРУДИ”; “Кулемети на ре – МІНЬ” тощо.

Гучність голосу під час подання команди змінюється залежно від ширини і глибини строю, рапорт віддається чітко, без різкого підвищення голосу.

1.6. Методи стройової підготовки

Методи стройової підготовки – сукупність вправ та способів, за допомогою яких досягається передача і засвоєння знань, формування умінь і навичок, виховання високих морально-бойових і психологічних якостей, стройове злагодження. Кожний метод стройової підготовки складається з елементів, взаємопов’язаних між собою, які прийнято називати прийомами навчання.

Належить розрізняти методи і прийоми навчання.

Прийоми – це окремі деталі, складові частини методів. Так, наприклад, демонстрація дії, що вивчається, за розподілом або в цілому – це прийоми словесно-наочного методу; викладення порядку виконання елемента – це також прийом словесно-наочного методу. У більшості випадків декілька методів навчання застосовуються в поєднанні, наприклад: словесно-наочного методу з методом вправ, словесно-наочного методу – з тренувальним методом. В тому чи іншому сполученні один із методів відіграє провідну роль, а інші – другорядну.

У стройовому навчанні в основному застосовуються наступні методи: словесно-наочний (розповідь, пояснення, показ, демонстрація); вправ (виконання стройового прийому по розділах та в цілому); тренувальний (виконання стройових прийомів, тренування); пошуковий (самостійний пошук інформації та (або) варіанту дій).

Словесно-наочний метод – це систематичне та послідовне доведення керівником навчального матеріалу, показ (демонстрація) прийомів і дій, що вивчаються для отримання тими, хто навчається, нових знань та формування відповідної уяви.

Показ може бути: особистий; за допомогою тих, хто навчається, і спеціально проінструктованих; у ході показних занять та при демонстрації навчальних кінофільмів.

Для успішного застосування керівником словесно-наочного методу необхідно:

глибоко знати навчальний матеріал, уміти майстерно виконувати прийоми і дії, що вивчаються;

витримувати встановлений темп виконання прийому або дії;

вміло використовувати ракурс, під яким ті, хто навчається, бачать прийоми і дії, які виконуються керівником.

Метод вправ – це багаторазове виконання простих (нескладних) дій під наглядом керівника, для закріплення отриманих знань та формування у тих, хто навчається, необхідних навичок.

Для успішного застосування керівником методу вправ необхідно:
 розуміння тими, хто навчається, мети вправи;
 засвоєння змісту і суворої послідовності виконання дій, що вивчаються;
 розподіл керівником складних дій на складові частини;
 вироблення у тих, хто навчається, правильних дій та нарощування швидкості.

Тренувальний метод – це виконання комплексних дій, у відповідності з визначеним керівником заняття алгоритмом (завчасно встановленим порядком), для формування у тих, хто навчається, необхідних умінь та навичок.

Для успішного застосування керівником тренувального методу необхідно:

розуміння тими, хто навчається, мети вправи та суворої послідовності виконання дій;

здатність тими, хто навчається, скоординовано виконувати певні дії в правильній послідовності з нарощуванням швидкості;

додержування певного ритму, правильного чергування дій, що потребують від тих, хто навчається, різного напруження фізичних сил і моральних якостей;

постійне підтримування інтересу до тренувань у тих, хто навчається.

Пошуковий метод – це самостійне вивчення прийому або дії (варіанту дій), який визначив безпосередній начальник (командир), для здобування необхідних знань та вироблення у тих, хто навчається, необхідних умінь та навичок.

Для правильної організації пошукового методу у тих, хто навчається, необхідно:

визначити обсяги завдання на самостійну підготовку;

надати методичні поради з повторювання вивченого матеріалу або практичного виконання певних прийомів (послідовності дій);

забезпечити кожний підрозділ навчальним місцем, необхідною літературою, наочними посібниками;

розбити на такі групи тих, хто навчається, де були б добре підготовлені військовослужбовці й ті, хто відстає, де могла б бути забезпечена взаємодопомога;

здійснювати постійний контроль і надавати необхідну допомогу тим, хто навчається, у самостійному оволодінні навчальним матеріалом.

Однією з головних умов викладання будь-якої дисципліни є міцне знання предмета, уміння вільно орієнтуватися в ньому, викладати матеріал просто і дохідливо.

Однак для успішної організації стройового навчання недостатньо знати, чому вчити, треба ще знати, як вчити.

Методична майстерність командира визначається умінням знайти такий метод навчання стройового прийому, який на даний час, на даному занятті, при вивченні саме цього стройового прийому або дії дасть найкращий результат у найкоротші терміни.

У процесі навчання командир повинен добиватися, щоб у повторюванні матеріалу активну участь брали всі військовослужбовці.

Пояснення прийому або дії має бути коротким, чітким і ясным, як і самий прийом. Кожна частина пояснення повинна супроводжуватися практичним показом.

Місце командира при проведенні занять із стрйової підготовки повинно забезпечувати спостереження за діями тих, хто навчається, щоб завчасно добиватися усунення допущених ними помилок. Найбільш доцільним віддаленням від строю підрозділу треба вважати для:

- командирів відділень (обслуги) три – чотири кроки;
- командирів взводів – п'ять – шість кроків;
- командирів рот – сім кроків.

При такому віддаленні ті, хто навчається, знаходяться під постійним контролем командирів та завжди готові до виконання команд.

Велике значення у стрйовій підготовці має вміння командира чітко і голосно подавати команди. Не чітко подана команда ускладнює її виконання, а неправильно віддана – приводить військовослужбовців у розгубленість або до невиконання прийому.

Попередня команда повинна подаватися виразно і протягло, щоб ті, хто навчається, зрозуміли, які дії вимагає від них командир. Виконавча команда повинна подаватися після паузи уривчасто і енергійно. З виконавчою командою ніколи не треба зволікати, так як це призводить до непотрібного перенапруження тих, хто навчається, та нечіткості в їх діях.

Перед поданням команди або відданням наказу командир зобов'язаний прийняти стрйове положення. Це виховує у підлеглих дисциплінованість та повагу до строю.

- Навчання стрйовим прийомам треба проводити в такій послідовності:
- ознайомлення з прийомом;
  - вивчення прийому;
  - тренування.

Для ознайомлення з прийомом командир повинен:

- назвати прийом, вказати де і з якою метою він застосовується;
- подати команду за якою виконується прийом;
- показати відповідно до цієї Публікації як виконується прийом в цілому, а потім у повільному темпі – за розподілом з коротким поясненням порядку його виконання.

На ознайомлення з прийомом повинен витратитися мінімальний час.

У залежності від складності стрйового прийому його вивчення може проводитися:

- в цілому, якщо прийом нескладний;
- за розподілом, якщо прийом складний;
- за допомогою підготовчих вправ, якщо прийом складний і окремі його елементи важко засвоюються.

Вивчення кожного елемента прийому або дії (якщо прийом складний за виконанням) також починається з показу і короткого пояснення.

Для ознайомлення зі складним прийомом керівник заняття зразково показує тим, хто навчається, порядок його виконання в цілому, а потім за елементами (за розподілом), водночас пояснюючи свої дії.

Під час показу у тих, хто навчається, складається зорова уява про стройовий прийом або дію (його елементи), тому показ має бути бездоганним.

Прийоми і дії, показані чітко, правильно і красиво, завжди справляють велике враження на тих, хто навчається, і викликають бажання виконувати їх так, як було показано.

Показ завжди треба супроводжувати коротким поясненням. Для створення повного і правильного уявлення про прийом або дію, що вивчаються, недостатньо мати зорову уяву, а їй необхідне їх усвідомлення.

Пояснення дозволяє розкрити такі сторони прийомів і дій, що вивчаються, які важко засвоюються під час показу. Воно орієнтує тих, хто навчається, на те, що буде показано, або на те, від чого залежить правильність виконання стройового прийому або дії.

Після ознайомлення із стройовим прийомом або дією процес формування навички як цілісної дії включає три основні етапи, взаємопов'язаних між собою.

Перший етап складається з розподілу прийому або дії на елементи (складного) та виконання прийому або дії за елементами.

Другий етап послідовно об'єднує елементи в групи, а потім – в одне ціле.

Третій етап зводиться до вироблення навичок у виконанні прийому або дії. Виконання прийому шляхом багаторазового повторювання (тренування) доводиться до автоматизму. При цьому командир повинен добиватися, щоб усі прийоми виконувались правильно, швидко, красиво і чітко.

1.7. Планування стройової підготовки

Робота командира щодо стройового навчання підлеглих починається з планування. При плануванні занять зі стройової підготовки командир повинен знати рівень стройової навченості особового складу.

Стандарти зі стройової підготовки та Програми підготовки дають командирі частини право визначати час на відпрацювання теми в залежності від підготовленості тих, хто навчається. Таким чином, кількість занять і навчальних питань з кожної теми може бути різним. Для більш якісного вивчення складних стройових прийомів, таких, як стройовий крок, повороти на місці, під час руху тощо, заняття повинні неодноразово повторюватися. Не можна переходити до вивчення наступного навчального питання, поки не буде якісно відпрацьовано питання, що вивчається. Якщо з якої-небудь причини одне з навчальних питань даного заняття було не засвоєне, воно повинно бути відпрацьоване в години самостійної підготовки чи перенесене на наступне заняття.

Заняття зі стройової підготовки повинні проводитися регулярно і через рівні проміжки часу, щоб не втрачалися навички, набуті військовослужбовцями на попередньому занятті. Високих результатів у стройовій підготовці особового

складу і підрозділів досягають ті командири, які закріплюють отримані стройові навички на інших заняттях.

Не треба також допускати, щоб стройові заняття проводилися декілька днів підряд або по два на день, так як ці заняття при правильній їх організації вимагають великого фізичного напруження.

Заняття зі стройової підготовки, як і будь-яке інше заняття, досягає мети у тому випадку, якщо воно ретельно підготовлене і забезпечене матеріально.

Заняття зі стройової підготовки плануються в роті, як правило, одночасно з усіма взводами та проводяться під керівництвом командира роти (головного сержанта роти): з індивідуальної стройової підготовки – одногодинне, а з колективної стройової підготовки (стройового злагодження підрозділів) залежно від масштабу можуть бути по дві години. У військово-навчальному закладі (навчальному центрі) заняття проводяться у складі навчального підрозділу (взводу) під керівництвом командира навчального підрозділу (інструктора).

Кожне заняття повинно складатися з трьох частин:

вступної частини, до якої входить огляд зовнішнього вигляду і вихід підрозділів до місця занять на стройовий плац, оголошення теми, мети заняття, навчальних питань та повторення раніше вивчених прийомів;

основної частини, яка включає вивчення і відпрацювання нових прийомів за розподілом та в цілому; тренування прийомів проводиться за командами командира чи під барабан самостійно, попарно та у складі відділення (взводу, роти, їм рівних підрозділів);

заключної частини, в якій рекомендується провести аналіз проведеного заняття і оголосити оцінки тим, хто навчається, виділити кращих і визначити завдання на самостійну підготовку.

1.8. Організація занять зі стройової підготовки

Найважливішим елементом діяльності командира, що забезпечує стройове навчання і виховання, є загальна і безпосередня підготовка до проведення занять.

Загальна підготовка включає:

вивчення керівних документів, що визначають завдання, зміст та організацію навчального процесу;

вивчення наказів, директив, військової навчально-методичної публікації “Стройова підготовка”, стандартів стройової підготовки (програм підготовки), тематичних планів.

Безпосередня підготовка включає:

усвідомлення змісту майбутнього заняття, визначення його місця у підготовці особового складу підрозділів і аналіз результатів попереднього заняття з цієї теми;

визначення основної навчальної мети і конкретних навчально-виховних завдань;

визначення структури заняття, його основних питань, визначення часу, необхідного для вивчення довідкового матеріалу до стандарту стрійової підготовки (військової навчально-методичної публікації “Стрійова підготовка”), а також підбір відповідного матеріалу для забезпечення заняття;

вибір прийомів навчання зі стандарту стрійової підготовки (довідкового матеріалу до стандарту стрійової підготовки (військової навчально-методичної публікації “Стрійова підготовка”, окремих частин заняття з програми підготовки) при відпрацюванні питань заняття за елементами;

підготовку матеріального забезпечення заняття;

уточнення стандарту (внесення змін до стандарту) стрійової підготовки (розробку план-конспекту заняття);

підготовку до заняття помічників керівника (сержантів, старшин, тощо).

1.9. Заняття в підрозділі

Перед виходом на заняття командир роти (головний сержант роти), прийнявши рапорт від заступника командира роти або командира першого взводу (головного сержанта або заступника командира першого взводу) про готовність особового складу роти до занять, виводить роту на місце занять. До місця занять рота виходить похідним строєм. Прибувши до місця занять, керівник заняття вишиковує роту в розгорнутий двошеренговий стрій. Потім оголошує тему, мету заняття і навчальні питання, вказує кожному взводу місце для заняття і наказує командирам взводів (головним сержантам взводів, заступникам командирів взводів) розвести взводи до місць проведення занять. При виході взводів у вказані місця кожний командир взводу (головний сержант взводу, заступник командира взводу) вказує місце для заняття кожному відділенню. Командири відділень розводять відділення до місць проведення занять. Коли всі підрозділи займуть свої навчальні місця, керівник заняття подає команду: “До проведення заняття – ПРИСТУПИТИ”.

Командири відділень, вийшовши на середину строю, починають заняття з повторення раніше вивчених прийомів, а потім приступають до вивчення нового прийому і тренування. Вивчення нового стрійового прийому (дії) командир відділення починає з показу його в цілому, а потім за елементами в повільному та у встановленому темпі. Закінчивши показ і встановивши, що ті, хто навчається, зрозуміли прийом, командир відділення приступає до вивчення стрійового прийому з підлеглими спочатку за елементами в повільному темпі, а потім в цілому. Коли прийом вивчений, за вказівкою командира взводу (головного сержанту взводу, заступника командира взводу) відділення приступає до тренування попарно і самостійно.

Для проведення тренування за командою командир відділення стає в центрі стрійового майданчика, а по його периметру з інтервалом чотири кроки вишиковує військовослужбовців відділення. Помітивши помилку у виконанні прийому одним із військовослужбовців, командир підходить до нього, і знаходячись поруч з ним, тренує (навчає) його, а решта особового складу відділення в цей час продовжує тренування самостійно. Якщо в ході

тренування одну й ту ж помилку допускають декілька військовослужбовців, командир припиняє тренування відділення і знову показує прийом, після чого тренування продовжуються.

При проведенні тренування парами військовослужбовці (в парі) по черзі виступають у ролі командира. Командир відділення контролює дії військовослужбовців, переходячи від однієї пари до іншої, виправляє допущені ними помилки.

Командир взводу, слідкуючи за діями командирів відділень і військовослужбовців, що навчаються, по черзі надає їм допомогу в навчанні та усуненні допущених ними помилок. Слабо підготовлених військовослужбовців він може викликати до себе і особисто навчати правильному виконанню стройового прийому або дії.

Керівник заняття, переходячи від взводу до взводу, контролює хід заняття, правильність навчання, дає рекомендації командирам взводів (головним сержантам взводів, заступникам командирів взводів) і відділень як краще усунути помилки, які допускають військовослужбовці. При необхідності надає допомогу одному з командирів взводів (відділень) у проведенні занять.

При переході до тренування під барабан керівник заняття стає в центрі плацу, викликає до себе барабанщика і, подаючи йому команди, керує тренуванням. У цьому випадку командири взводів (головні сержанти взводів, заступники командирів взводів) і відділень слідкують за діями тих, хто навчається, і усувають допущені ними помилки по ходу тренування.

У кінці занять командир відділення вказує кожному військовослужбовцю, що і в який термін доопрацювати, а також дає вказівки щодо підготовки до чергового заняття.

Командир взводу (головний сержант взводу, заступник командира взводу) під час проведення аналізу у заняття відмічає краще відділення і військовослужбовців. Командир роти (керівник заняття) проводить аналіз заняття з усім особовим складом та окремо з офіцерами і сержантами. Під час проведення аналізу заняття з усім особовим складом, він вказує ступінь відпрацювання прийому (дії), що вивчається, у взводах, підводить підсумки і дає вказівки щодо вдосконалення виконання цього прийому в повсякденному житті. При проведенні аналізу з офіцерами, сержантами командир роти відмічає позитивне у проведенні заняття і недоліки, допущені при навчанні, та дає вказівки з підготовки до наступного заняття.

1.10. Контрольні заняття

Контрольні заняття проводяться старшими командирами (начальниками), від командира батальйону і вище, а під час перевірки військ – офіцери із складу комісії перевіряють лише виконання вимог цієї Публікації у повсякденному житті.

Заняття можуть бути планові й раптові. Перші плануються завчасно і відображені в планах бойової підготовки і розкладах занять підрозділів.

Раптові контрольні заняття проводяться протягом навчального року за рішенням старших начальників. У цьому випадку командир підрозділу, з яким проводиться контрольне заняття, може бути попереджений начальником напередодні перевірки або безпосередньо у день занять.

Контрольні заняття в основному проводяться за рахунок часу, що відводиться на стройову підготовку.

Офіцерам, призначеним для проведення перевірки підрозділів із стройової підготовки, необхідно вивчити: вимоги військової навчально-методичної публікації “Стройова підготовка”, стандарту стройової підготовки, довідкового матеріалу до стандарту стройової підготовки (програму підготовки), що стосуються питань стройової навченості; правила носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовцями Збройних Сил України та ліцеїстами військових ліцеїв.

Для контрольного заняття підрозділ представляється у повному складі, за винятком добового наряду і осіб, звільнених за хворобою та тих, що знаходяться у відраженні.

Особовий склад виводиться до місця перевірки з особистою зброєю.

На столі у того, хто перевіряє мають бути Стандарт індивідуальної (колективної) підготовки “Стройова підготовка” (далі – СТІ або СТК), журнал обліку бойової підготовки, штатно-посадова книга, військова навчально-методична публікація “Стройова підготовка”.

Порядок проведення контрольного заняття можна прослідкувати на прикладі механізованої роти.

Рота шикуються в розгорнутий двошеренговий стрій, інтервали між взводами два кроки, командир роти – на середині строю в семи кроках.

Зустріч того, хто перевіряє проводиться відповідно до вимог викладених у розділі 4 цієї Публікації.

Перевірка починається з постановки завдання і огляду зовнішнього вигляду. Від подальшої перевірки рота (йому рівний підрозділ, який перевіряється) звільняється за наявності в ній більше 15% військовослужбовців, що мають незадовільні оцінки за зовнішній вигляд.

Після закінчення огляду зовнішнього вигляду проводиться перевірка одиночної стройової підготовки, спочатку без зброї, потім зі зброєю.

Першим, як правило, перевіряється командир роти, потім перед своїми взводами командири взводів, а перед відділеннями командири відділень.

Командири на виконання прийомів подають: командир батальйону – командиру роти, командир роти – командирам взводів, командири взводів – командирам відділень, командири відділень – особовому складу відділень. У військових навчальних закладах і навчальних центрах, крім того, курсанти один одному.

Для удосконалення стройової навченості необхідно дотримуватися правила: одні підрозділи перевіряються, інші тренуються під керівництвом своїх командирів. З цією метою, наприклад, механізована рота розводиться на стройові майданчики по відділеннях, а танкова рота – повзводно. На одному

майданчику здають перевірку, на інших тренуються з питань, що перевіряються. Потім за вказівкою того, хто перевіряє проводиться заміна.

Перевірка повинна проводитися різноманітно, не за шаблоном, з різним чергуванням стройових прийомів, викладених у цій Публікації. Усього таких прийомів і дій у вказаних розділах цієї Публікації більше 50, але кожний виконує ті прийоми, які визначає йому перевіряючий. На практиці це 8-10 прийомів і дій. У результаті такого підходу під час перевірки в роті будуть виконані всі прийоми з урахуванням завдань стандарту стройової підготовки (пройденої тематики програми підготовки).

У ході контрольного заняття у офіцерів і курсантів військових навчальних закладів перевіряється і методика навчання. У цьому разі перевірка може включати такі питання: уміння організувати навчання, виявити недоліки і вказати способи їх усунення, правильно оцінити тих, хто навчається, та провести з ними змагання на краще виконання стройових прийомів і дій.

Колективна стройова підготовка перевіряється вибірково, за вказівкою того, хто перевіряє, починаючи з відділень, потім взводів і роти відповідно до вимог цієї Публікації та стандарту стройової підготовки (програми підготовки).

Під час перевірки злагожденості враховується не тільки узгодженість та чіткість дій особового складу, але й правильність подання команд командирами.

Наступний елемент перевірки – злагожденість у складі роти: дії в розгорнутому і похідному строях, перешикування на місці та під час руху в пішому порядку.

Перевірка закінчується проходженням підрозділу урочистим маршем.

Якщо напередодні проводився огляд готовності до виконання завдань, то у цьому випадку враховуються оцінки, отримані ротою на огляді за проходження урочистим маршем.

На завершення проводиться аналіз контрольного заняття. Оголошуються індивідуальні оцінки за одиночну підготовку, вказуються недоліки, а за необхідності, шляхи й терміни їх усунення.

2. ІНДИВІДУАЛЬНА СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА

2.1. Стройові прийоми і рух без зброї

2.1.1. Стройове положення

Стройове положення (рисунок 2.1, сторінка 21) приймається за командою “СТРУНКО”.

За цією командою слід триматися прямо, без напруження, підбори поставити разом, а носки розвести по лінії фронту на ширину стопи; ноги в колінах випрямити, але не напружувати їх, груди підняти, а все тіло трохи подати вперед; живіт втягнути; плечі розвернути; руки опустити так, щоб кисті, повернені долонями всередину, були збоку стегон, а напівзігнуті пальці

торкалися стегна; голову тримати високо й прямо, не виставляючи підборіддя; дивитися перед собою; бути готовим до негайної дії.

Стройове положення на місці приймається без команди під час віддання й отримання наказу, доповіді, виконання Державного Гімну України, а також під час військового вітання й подання команд.

Умовні позначки:

а – вид з правого боку; б – вид з фронту.

Рисунок 2.1– стройове положення.

За командою “ВІЛЬНО” слід відставити ліву ногу в сторону на ширину плечей, а руки завести за спину (рисунок 2.2), треба бути уважним і не розмовляти.

Рисунок 2.2 – виконання команди “ВІЛЬНО”.

За командою “ЗАПРАВИТИСЬ”, не залишаючи свого місця в строю, потрібно поправити зброю, обмундирування та спорядження; у разі потреби вийти із строю – звернутися за дозволом до безпосереднього командира (начальника); можна розмовляти й курити тільки з дозволу старшого командира.

Перед командою “ЗАПРАВИТИСЬ” подається команда “ВІЛЬНО”.

Для зняття головних уборів подається команда “Головні убори (головний убір) – ЗНЯТИ”, а для надівання – “Головні убори (головний убір) – НАДІТИ”. У разі потреби поодинокі військовослужбовці знімають і надівають головні убори без команди.

Знятий головний убір слід тримати у лівій вільно опущеній руці беретним знаком (знаком на кашкеті або пілотці) вперед (рисунок 2.3, сторінка 22).

а б

Умовні позначки:

а – берета; б – кашкета польового.

Рисунок 2.3 – положення знятого головного убору.

Без зброї або зі зброєю в положенні “за спину” головний убір знімається і надівається правою рукою, а зі зброєю в положенні “на ремінь”, “на груди” і “до ноги” – лівою рукою.

2.1.2. Повороти на місці

Повороти на місці виконуються за командами: “Право – РУЧ”, “Півоберта право – РУЧ”, “Ліво – РУЧ”, “Півоберта ліво – РУЧ”, “Кру – ГОМ”.

Повороти виконуються на два рахунки (рисунок 2.4 та 2.5):

на рахунок “раз” військовослужбовці повертаються у визначений бік, зберігаючи правильне положення корпусу та не згинаючи ніг у колінах, переносять вагу тіла на ногу, що попереду;

на рахунок “два” – найкоротшим шляхом приставляють другу ногу.

Рисунок 2.4 – поворот праворуч

Рисунок 2.5 – поворот ліворуч.

2.1.3. Рух стройовим (похідним) кроком та бігом

2.1.3.1. Рух здійснюється кроком або бігом. Нормальна швидкість руху кроком становить 110 кроків за хвилину. Довжина кроку – 70-80 сантиметрів. Швидкість руху бігом становить 160-180 кроків за хвилину. Довжина кроку – 80-90 сантиметрів.

Крок буває стройовий і похідний. Стройовий крок застосовується під час проходження підрозділів урочистим маршем; при виконанні ними військового вітання під час руху; при підході військовослужбовця до начальника та відході від нього; при виході із строю та поверненні на місце, а також під час занять із стройової підготовки.

Похідний крок застосовується в усіх інших випадках.

2.1.3.2. Рух стройовим кроком починається за командою: “Стройовим, кроком – РУШ”, а рух похідним кроком – за командою “Кроком – РУШ”.

За підготовчою командою слід подати корпус тіла трохи вперед, перенести вагу тіла більше на праву ногу, із збереженням стійкості; за виконавчою командою почати рух з лівої ноги повним кроком.

Під час руху стройовим кроком (рисунок 2.6) ногу з витягнутим вперед носком винести на висоту 10-15 сантиметрів від землі та поставити її твердо на всю стопу, піднімаючи водночас другу ногу.

Рисунок 2.6 – рух стройовим кроком.

Рух руками, починаючи від плеча, здійснювати рух упродовж тулуба: вперед – руки згинаються в ліктях так, щоб кисті піднімалися вище поясу на рівні сонячного сплетіння й на відстані долоні від тулуба до рівня ліктя; назад – до упору в плечовому суглобі. Пальці рук напівзігнуті у флангах.

Під час руху стройовим кроком голову та корпус тримати прямо, дивитися вперед.

2.1.3.3. Під час руху похідним кроком ногу виносити вільно, не відтягуючи носка, і ставити її на землю, як під час звичайної ходьби; руками здійснювати вільні рухи біля тулуба.

Під час руху похідним кроком за командою “СТРУНКО” слід перейти на стройовий крок, а за командою “ВІЛЬНО” – на похідний крок.

2.1.3.4. Рух бігом починати за командою “Бігом – РУШ”. Під час руху з місця за підготовчою командою корпус трохи подати вперед, руки напівзігнути, лікті трохи відвести назад; за виконавчою командою почати біг з лівої ноги, руками вільно рухати вперед і назад у такт бігу.

Для переходу під час руху з кроку на біг за підготовчою командою руки напівзігнути, лікті трохи відвести назад. Виконавча команда подається одночасно з поставленням лівої ноги на землю. За цією командою правою ногою слід зробити крок і з лівої ноги почати рух бігом.

Для переходу від бігу на крок подається команда “Кроком – РУШ”. Виконавча команда подається одночасно з поставленням правої ноги на землю. За цією командою слід зробити ще два кроки бігом і з лівої ноги почати рух кроком.

2.1.3.5. Позначення кроку (бігу) на місці здійснюється за командою “На місці, кроком (бігом) – РУШ” (під час руху – “НА МІСЦІ”).

За цією командою крок слід позначати підніманням та опусканням ніг, причому ногу піднімати на 10-15 сантиметрів від землі й ставити її на землю від передньої частини стопи на всю підшву (під час бігу – на передню частину стопи); руками здійснювати рухи в такт кроку. За командою “ПРЯМО”, яка подається одночасно з поставленням лівої ноги на землю, зробити правою ногою ще один крок на місці і з лівої ноги почати рух повним кроком (бігом).

Для припинення руху подається команда, наприклад: “Солдат Василенко – СТІЙ”. За виконавчою командою, яка подається одночасно з поставленням правої або лівої ноги на землю, слід зробити ще один крок і, приставивши ногу, прийняти стройове положення.

2.1.3.6. Для зміни швидкості руху подаються команди: “ДОВШИЙ КРОК”, “КОРОТШИЙ КРОК”, “ЧАСТІШИЙ КРОК”, “РІДШИЙ КРОК”, “ПІВКРОКУ”, “ПОВНИЙ КРОК”.

2.1.3.7. Для переміщення поодиноких військовослужбовців на кілька кроків вбік подається команда, наприклад: “Солдат Василенко. Два кроки праворуч (ліворуч), кроком – РУШ”. За цією командою військовослужбовець робить два кроки праворуч (ліворуч), приставляючи ногу після кожного кроку.

Для переміщення вперед або назад на кілька кроків подається команда, наприклад: “Два кроки вперед (назад), кроком – РУШ”. За цією командою слід зробити два кроки вперед (назад) і приставити ногу.

Під час переміщення праворуч, ліворуч і назад рухи руками не здійснюються.

2.1.4. Повороти під час руху

Повороти під час руху кроком виконуються за командами: “Право –РУЧ”, “Півоберта право – РУЧ”, “Ліво – РУЧ”, “Півоберта ліворуч”, “Кругом – РУШ”.

Для повороту праворуч і півоберта праворуч виконавча команда подається одночасно з поставленням правої ноги на землю. За цією командою лівою ногою слід зробити крок, повернутися на носку лівої ноги, одночасно з поворотом винести праву ногу вперед і рухатися далі в новому напрямку.

Для повороту ліворуч і півоберта ліворуч виконавча команда подається одночасно з поставленням лівої ноги на землю. За цією командою правою ногою слід зробити крок, повернутися на носку правої ноги, одночасно з поворотом винести ліву ногу вперед і рухатися далі в новому напрямку.

Для повороту кругом виконавча команда подається одночасно з поставленням правої ноги на землю. За цією командою зробити ще один крок лівою ногою (на рахунок “раз”), витягти праву ногу на півкроку вперед, трохи ліворуч і, різко повернувшись у бік лівої руки на носках обох ніг (на рахунок “два”), рухатися далі з лівої ноги в новому напрямку (на рахунок “три”).

Під час поворотів рух руками здійснюється у такт кроку.

Повороти та півоберти праворуч і ліворуч під час руху бігом виконуються за тими самими командами, що й під час руху кроком, поворотом на одному місці на два рахунки в такт бігу. Поворот кругом під час бігу здійснюється у бік лівої руки на одному місці на чотири рахунки в такт бігу.

2.1.5. Виконання військового вітання на місці та під час руху

2.1.5.1. Усі військовослужбовці зобов’язані під час зустрічі (обгону) вітати один одного, суворо дотримуючись правил, викладених у цій Публікації.

Підлеглі та молодші за військовим званням вітають першими, а за умови рівного становища першим вітається той, хто вважає себе більш вихованим і ввічливим.

Військовослужбовці зобов’язані, крім того, вшановувати через виконання прийомів військового вітання:

могили Невідомого солдата;

братські могили воїнів, які загинули в боях за волю і незалежність України;

бойові прапори військових частин, а також Військово – Морський Прапор з прибуттям на військовий корабель і під час відбуття з нього;

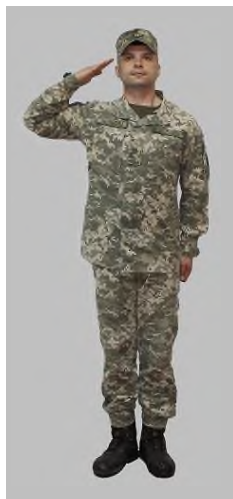
похоронні процесії, які супроводжуються військами.

Військове вітання виконується чітко й бадьоро, з точним дотриманням правил стройового положення та руху.

2.1.5.2. Для військового вітання на місці поза строем без головного убору за п'ять-шість кроків до начальника, старшого за військовим званням, повернутися в його бік, прийняти стройове положення й дивитися йому в обличчя, повертаючи голову вслід за ним.

Якщо головний убір надітий, то, крім того, прикласти праву руку до головного убору так, щоб пальці були разом, долоня пряма, середній палець торкався нижнього краю головного убору (біля козирка), а лікоть був на лінії й висоті плеча (рисунок 2.7). Під час повороту голови в бік начальника, старшого за військовим званням, положення руки залишається без зміни.

Рисунок 2.7 – військове вітання на місці.

Після того як начальник, старший за військовим званням, міне того, хто вітає, голову слід повернути прямо й опустити руку.

2.1.5.3. Для військового вітання під час руху поза строем без головного убору (рисунок 2.8а, сторінка 28) за п'ять-шість кроків до начальника, старшого за військовим званням, одночасно з поставленням ноги припинити рух руками, повернути голову в його бік і, рухаючись далі, дивитися йому в обличчя. Пройшовши повз начальника, старшого за військовим званням, голову повернути прямо і продовжувати рух руками.

При надітому головному уборі разом з поставленням ноги на землю повернути голову й прикласти праву руку до головного убору, ліву руку тримати нерухомо біля стегна (рисунки 2.8б, 2.8в, сторінка 28); пройшовши повз начальника, старшого за військовим званням, одночасно з поставленням лівої ноги на землю голову повернути прямо, а праву руку опустити.

Випереджаючи начальника, старшого за військовим званням, вітати його одночасно з першим кроком обгону, за другим кроком голову повернути прямо і праву руку опустити.

Якщо у військовослужбовця в руках ноша, то військове вітання слід виконувати поворотом голови в бік начальника, старшого за військовим званням.

Умовні позначки:

а – без головного убору; б – з головним убором, начальник ліворуч;

в – з головним убором, начальник праворуч.

Рисунок 2.8 – військове вітання під час руху.

2.1.5.4. Військове вітання зі зброєю на місці поза строєм виконується так само, як і без зброї, при цьому положення зброї, не змінюється і рука до головного убору не прикладається.

Зі зброєю в положенні “за спину” військове вітання слід виконувати, прикладаючи праву руку до головного убору.

2.1.5.5. Для виконання військового вітання під час руху поза строєм зі зброєю в положенні “біля ноги”, “на ремінь” або “на груди” за п'ять – шість кроків до начальника, старшого за військовим званням, одночасно із поставленням ноги повернути голову в його бік і припинити рух вільною рукою; зі зброєю в положенні “за спину”, крім того, прикласти руку до головного убору.

2.1.5.6. За командою “Для зустрічі праворуч (ліворуч, з фронту) зброєю – ЧЕСТЬ” усі військовослужбовці, які перебувають у строю, приймають стройове положення й одночасно повертають голову в бік начальника, проводжаючи його поглядом. Якщо в строю військовослужбовці мають автомати, кулемети і ручні гранатомети, то положення їх не змінюється.

Військові частини та підрозділи під час перебування в строю за командою вітають:

Президента України, Голову Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України;

усіх прямих начальників, а також керівних осіб, призначених для інспектування (перевірки) частини (підрозділу).

Для цього командир частини (підрозділу) подає команду “СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)”, зустрічає їх і доповідає.

Наприклад:

“Пане генерал-майор. Десята окрема механізована бригада для проведення інспектування вишикувана. Командир бригади полковник Ткаченко”.

Під час шикування частини з Бойовим Прапором (на параді, стройовому огляді, складання Військової присяги тощо) в доповіді називається повне найменування частини з переліком наданих їй почесних найменувань та орденів.

При виконанні військового вітання в строю під час руху начальник подає команду, але не доповідає.

Військові частини та підрозділи виконують військове вітання за командою під час зустрічі між собою, а також вшановують через виконання прийомів військового вітання:

могили Невідомого солдата;

братські могили воїнів, які загинули в боях за волю і незалежність України;

бойові прапори військових частин, а також Військово-Морський Прапор під час його підняття та спуску;

похоронні процесії, які супроводжуються військами.

Якщо війська, що перебувають у строю на місці, вітають Президента України, Голову Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, оркестри виконують “Зустрічний марш” і Державний Гімн України.

Під час вітання військовими частинами прямих начальників від командира своєї частини і вище, а також керівних осіб, призначених для інспектування (перевірки), оркестри виконують “Зустрічний марш”.

2.1.5.7. Поза строем як під час занять, так і у вільний від них час, військові частини та підрозділи виконують військове вітання за командою “Струнко”.

У штабах та установах за командою вітають лише прямих начальників і керівних осіб, призначених для інспектування (перевірки).

На заняттях поза строем, а також під час нарад офіцерів, генералів та адміралів для зустрічі командирів (начальників) подається команда “Панове офіцери”.

Команду “Струнко” або “Панове офіцери” подає старший із присутніх командирів (начальників) або військовослужбовець, який першим побачив прибулого командира (начальника).

За цією командою всі присутні встають, повертаються в бік прибулого командира (начальника) і приймають стройове положення, а офіцери, прапорщики та мічмани з надітими головними уборами, крім того, прикладають до них руку.

Старший із присутніх командирів (начальників) підходить до прибулого і доповідає йому.

Прибулий командир (начальник), вислухавши доповідь, подає команду “Вільно” або “Панове офіцери”. Той, хто доповів, повторює цю команду, після чого всі присутні приймають положення “вільно”. Офіцери, прапорщики та мічмани з надітими головними уборами опускають від них руку і далі діють за вказівкою прибулого командира (начальника).

Команда “Струнко” подається під час кожного відвідування командиром (начальником) військової частини або підрозділу, а рапорт віддається лише під час першого відвідування ним військової частини або підрозділу в даний день.

У присутності старшого командира (начальника) команда військовій частині (підрозділові) для виконання військового вітання молодшому командиру (начальнику) не подається і рапорт йому не віддається.

Під час проведення класних занять команда “Струнко” або “Панове офіцери” подається перед кожним заняттям та після його закінчення.

Команда “Струнко” перед відданням рапорту командирові (начальникові) подається тоді, коли присутні інші військовослужбовці.

За відсутності військовослужбовців командирові (начальникові) тільки рапортують.

2.1.5.8. Під час виконання Державного Гімну України військовослужбовці, які перебувають у строю, приймають стройове положення без команди, а командири підрозділів від взводу і вище, крім того, прикладають руку до головного убору.

Військовослужбовці поза строєм під час виконання Державного Гімну України приймають стройове положення, а якщо вони в головних уборах, прикладають руку до них.

2.1.5.9. Команда для виконання військового вітання військовим частинам і підрозділам не подається:

під час оголошення в частині або підрозділі тривоги або збору;

на марші під час руху і на привалах, а також на всіх тактичних заняттях, заняттях з водіння машин і навчаннях;

на вогневому рубежі та вогневій позиції під час проведення стрільб;

на аеродромах під час проведення польотів;

під час виконання господарських робіт або робіт з навчальною метою, а також під час спеціальних занять і робіт у майстернях, парках, ангарах, лабораторіях;

під час спортивних змагань та ігор;

під час харчування та після команди “Відбій” до команди “Підйом”;

у приміщеннях для хворих.

У цих випадках начальник або старший за військовим званням лише рапортує начальникові, який прибув, наприклад: “Пане майор. Перша механізована рота виконує другу вправу навчальних стрільб. Командир роти капітан Шевчук”.

Частини та підрозділи, які беруть участь у похоронній процесії, військового вітання не виконують.

Під час роботи на пунктах управління у разі прибуття старшого начальника, командир (начальник) або старший за військовим званням подає команду: “Увага на пункті управління” і рапортує начальникові, який прибув, наприклад: “Пане генерал-майор. В управлінні першої механізованої бригади уточнюється план приведення бригади в бойову готовність. Командир бригади полковник Кравченко”.

Військовослужбовці, які безпосередньо не задіяні у роботі з використанням засобів зв'язку і автоматизованих систем управління, повертаються обличчям до старшого (прибулого) начальника і приймають стройове положення.

Командир (начальник), отримавши команду від старшого начальника (командира) “Продовжити виконання завдань”, повторює її і діє за розпорядженням особи, яка прибула.

2.1.5.10. Під час звертання начальника або старшого за військовим званням до окремих військовослужбовців вони, за винятком хворих, приймають стройове положення і називають свою посаду, військове звання та прізвище.

На урочистих зборах, конференціях, а також під час спектаклів, концертів і в кіно команда для виконання військового вітання не подається і рапорт командирові не віддається.

На загальних зборах особового складу для виконання військового вітання подається команда “Струнко” і віддається рапорт командирові (начальникові), наприклад: “Пане підполковнику. Особовий склад батальйону на загальні збори зібрано. Начальник штабу батальйону майор Сердюк”.

2.1.5.11. На вітання командира (начальника) або старшого за військовим званням “Слава Україні”, всі військовослужбовці, що перебувають у строю, відповідають: “Героям слава”; якщо командир (начальник) або старший за військовим званням прощається, то на його слова “Слава Україні” військовослужбовці відповідають: “Героям слава”.

Поза строем на вітання командира (начальника) або старшого за військовим званням “Бажаю здоров'я, пане (пані)” або “Вітаю, воїни (воїне)”, військовослужбовці відповідають: “Бажаємо (бажаю) здоров'я, пане (пані)”, додаючи в кінці відповіді військове звання без зазначення роду військ чи служби.

Під час відповіді Міністрові оборони України військовослужбовці відповідають: “Бажаємо (бажаю) здоров'я, пане (пані) Міністре оборони України”. Якщо начальник або старший за військовим званням прощається, то на його слова “До побачення, панове” військовослужбовці відповідають: “До побачення, пане (пані)”, додаючи в кінці відповіді військове звання без зазначення роду військ чи служби. Під час відповіді Міністрові оборони України військовослужбовці відповідають: “До побачення, пане (пані) Міністре оборони України”.

2.1.5.12. Якщо командир (начальник) поздоровляє військовослужбовця або дякує йому, то військовослужбовець відповідає командирові (начальникові): “Служу Українському народові”.

Якщо командир (начальник) поздоровляє військову частину (підрозділ), то вона відповідає протяжним триразовим “Слава”, а якщо командир (начальник) дякує, то військова частина (підрозділ) відповідає: “Служимо Українському народові”.

2.1.6. Вихід із строю та повернення у стрій

2.1.6.1. Для виходу військовослужбовця із строю подається команда, наприклад: “Солдат Іванченко. Вийти із строю на стільки – то кроків” або “Солдат Іванченко. До мене (до мене бігом – РУШ)”. Військовослужбовець, почувши своє прізвище, відповідає: “Я”, а за командою на вихід (виклик) із строю відповідає: “Слухаюсь”. За першою командою він стройовим кроком виходить із строю на вказану кількість кроків, рахуючи від першої шеренги, зупиняється і повертається обличчям до строю. За другою командою, ступивши один-два кроки від першої шеренги прямо, на ходу повертається в бік начальника, найкоротшим шляхом стройовим кроком підходить або підбігає до нього, за два-три кроки зупиняється й одночасно з приставлянням ноги прикладає праву руку до головного убору, а потім доповідає про прибуття, наприклад: “Пане лейтенанте. Солдат Сидоренко за вашим наказом прибув” або “Пане полковнику. Капітан Петренко за вашим наказом прибув”. Після доповіді руку опускає.

Під час підходу до начальника:

поза строем військовослужбовець за п’ять-шість кроків до нього переходить на стройовий крок, за два-три кроки зупиняється й одночасно з приставлянням ноги прикладає праву руку до головного убору, а потім доповідає про прибуття;

зі зброєю рука до головного убору не прикладається, за винятком випадку, коли зброя перебуває у положенні “за спину”.

Під час виходу військовослужбовця:

з другої шеренги він злегка торкається долонею лівої руки плеча військовослужбовця, який стоїть попереду, той робить крок вперед і, не приставляючи правої ноги, – крок праворуч, пропускає військовослужбовця, який виходить із строю, а потім стає на своє місце;

попередньої шеренги його місце займає військовослужбовець, який стояв за ним;

із строю з колони по два, по три, по чотири він виходить із строю в бік найближчого флангу, попередньо зробивши поворот праворуч (ліворуч). Якщо поруч стоїть військовослужбовець, то він робить крок правою (лівою) ногою вбік і, не приставляючи лівої (правої) ноги, – крок назад, пропускає військовослужбовця, який виходить із строю, а потім повертається назад на своє місце;

із строю положення зброї не змінюється.

2.1.6.2. Для повернення військовослужбовця в стрій подається команда, наприклад: “Солдат Іванченко. Стати до строю” або тільки “Стати до строю”.

За командою “Солдат Іванченко” військовослужбовець, який стоїть обличчям до строю, почувши своє прізвище, повертається обличчям до начальника і відповідає: “Я”, а за командою “Стати до строю”, якщо він без зброї або зі зброєю в положенні “за спину”, прикладає праву руку до головного убору і відповідає: “Слухаюсь”, повертається у напрямку руху, з першим кроком (з поставленням лівої ноги на землю) опускає руку, рухаючись стройовим кроком, найкоротшим шляхом стає на своє місце в строю.

Якщо подається команда “Стати до строю” (без називання прізвища), військовослужбовець повертається до строю без попереднього повороту до начальника та без відповіді “Я”.

Після повернення у стрій зброя береться у те положення, що й у військовослужбовців, які стоять у строю.

2.1.6.3. Отримавши дозвіл іти поза строєм, військовослужбовець прикладає праву руку до головного убору і відповідає: “Слухаюсь”, повертається в напрямку руху, з першим кроком (з поставленням лівої ноги на землю) опускає руку та, зробивши три-чотири кроки стройовим, далі рухається похідним кроком.

2.1.6.4. Начальник, подаючи команду для повернення військовослужбовця в стрій або даючи йому дозвіл іти, прикладає руку до головного убору та опускає її.

2.2. Стройові прийоми і рух зі зброєю

2.2.1. Стройове положення зі зброєю

Стройове положення зі зброєю те саме, що й без зброї, при цьому автомат слід тримати у положенні “на ремінь” дульною частиною догори, кистю правої руки торкатися верхнього зрізу ременя, а автомат зі складаним прикладом (штурмова гвинтівка типу Форт) – дульною частиною вниз (рисунки 2.9а, 2.9б, 2.9в, сторінка 33).

Ручний гранатомет у положенні “на ремінь” тримати дульною частиною догори (рисунок 2.9 д, сторінка 33).

Ручний і ротний кулемети (снайперську гвинтівку) тримати біля ноги, при цьому опущеною правою рукою обхопити ствол (рисунки 2.9 г, 2.9 е, сторінка 33).

За командою “ВІЛЬНО” слід відставити ліву ногу в сторону на ширину плечей, ліву руку завести за спину, а для снайперської гвинтівки, ручного (ротного) кулемету додатково подати зброю вперед на витягнуту руку (рисунок 2.10, сторінка 33).

Умовні позначки:

- а – з автоматом із прикладом (відкинутим прикладом); б – з автомат із складеним прикладом; в – із штурмовою гвинтівкою типу “Форт”;
 г – із снайперською гвинтівкою; д – з ручним гранатометом;
 е – з ручним (ротним) кулеметом.

Рисунок 2.9 – стройове положення зі зброєю.

Умовні позначки:

- а - вид з правого боку; б – вид з тилу.

Рисунок 2.10 – зі зброєю по команді “ВІЛЬНО”.

2.2.2. Виконання прийомів зі зброєю на місці

Перед вивченням прийомів з автоматом (штурмовою гвинтівкою) необхідно показати та пояснити військовослужбовцям, як і в яких випадках носять автомат (штурмову гвинтівку) у положенні “на ремінь”, “на груди” і “за спину”.

У положення “на ремінь” автомат (штурмову гвинтівку) беруть при шикунаннях, на марші в пішому строю, вартові на посту (у денний час) та в інших випадках.

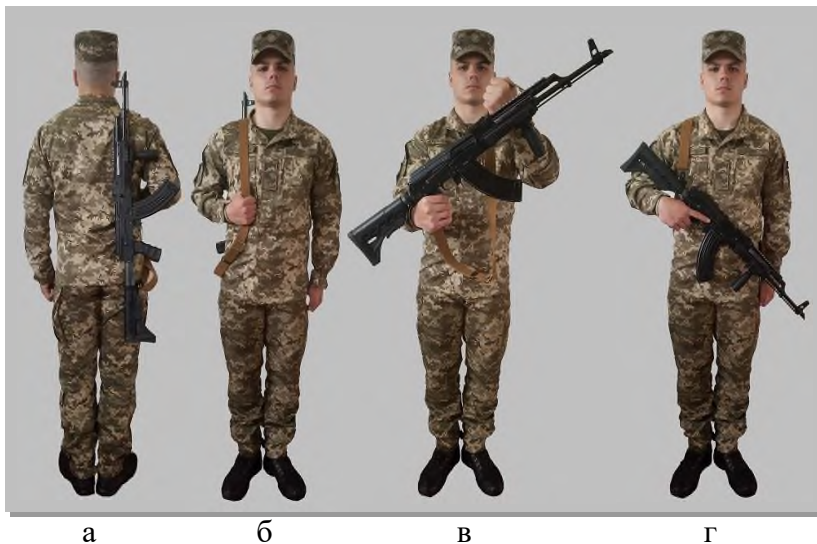
У положенні “на груди” автомат носять на марші в пішому строю, при проходженні урочистим маршем, а також при виконанні тактичних завдань.

У положенні “за спину” автомат носять на марші в пішому строю, а також під час виконання робіт (наприклад, при гасінні пожежі).

2.2.2.1. Переведення автомата із прикладом (відкинутим прикладом) в положення “на груди” із положення “на ремінь”.

Автомат із прикладом (відкинутим прикладом) в положення “на груди” із положення “на ремінь” береться за командою “Автомат на – ГРУДИ” у два прийоми (рисунок 2.11):

перший прийом – подати праву руку за ременем трохи вгору, зняти автомат із плеча й, підхопивши його лівою рукою біля верхньої антабки ремня так, щоб пальці руки були повернуті на себе, взятися на пістолетну рукоятку правою рукою так, щоб ремінь залишився на зап’ясті правої руки (рисунок 2.11в);

Умовні позначки:

а – автомат в положенні “на ремінь”, вид з тилу; б – автомат в положенні “на ремінь”, вид з фронту; в – перший прийом; г – другий прийом.

Рисунок 2.11 – прийоми з автоматом із прикладом (відкинутим прикладом) в положення “на груди” з положення “на ремінь”.

другий прийом – ліву руку підняти над головою та завести лікоть лівої руки під ремінь; закинути ремінь за голову й швидко опустити ліву руку вниз; правою рукою взятися за пістолетну рукоятку, при чому указівний палець правої кисті має бути витягнутий вздовж кришки ствольної коробки (рисунок 2.11 г).

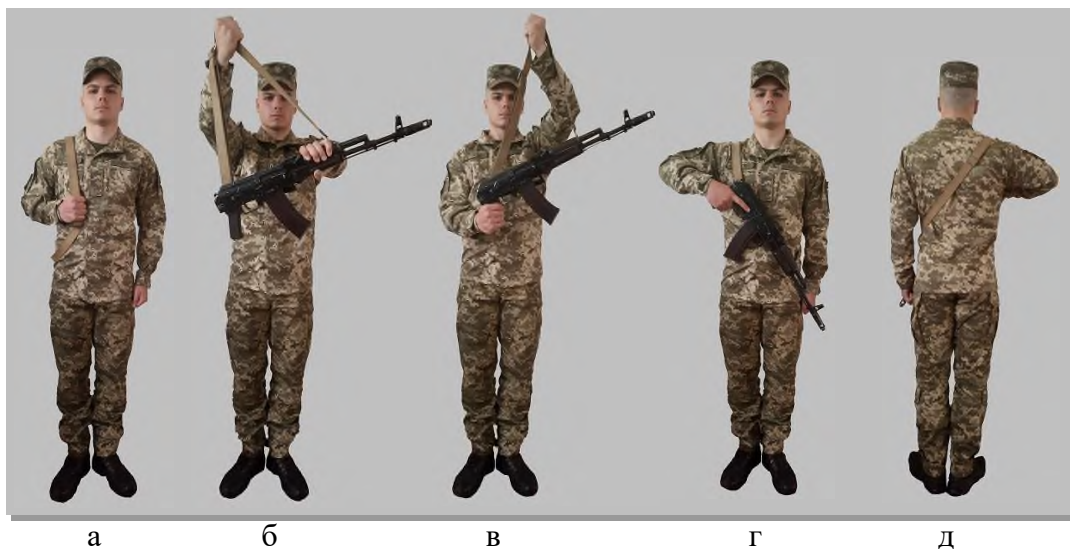
2.2.2.2. Переведення автомата зі складеним прикладом в положення “на груди” із положення “на ремінь”.

Автомат зі складеним прикладом в положення “на груди” із положення “на ремінь” береться за тією самою командою у три прийоми (рисунок 2.12, сторінка 35):

перший прийом – подати праву руку за ременем трохи вгору, зняти автомат із плеча й підхопивши його лівою рукою за ложе та ствольну накладку, тримати автомат перед собою магазином донизу, а дульною частиною – ліворуч; правою рукою утримувати ремінь пальцями на себе на рівні трохи вище голови (рисунок 2.12 б);

другий прийом – правою рукою перехопити автомат за пістолетну рукоятку а лівою рукою підняти ремінь трохи вище голови, при чому пальці лівої руки мають бути повернуті на себе (рисунок 2.12в);

третій прийом – закинути ремінь за голову; взяти автомат правою рукою за пістолетну рукоятку, при чому указівний палець правої кисті має бути витягнутий вздовж кришки ствольної коробки; а ліву руку швидко опустити (рисунок 2.12г).

Умовні позначки:

а – автомат в положенні “на ремінь”; б – перший прийом; в – другий прийом ; г – третій прийом; д – автомат в положенні “на груди”, вид з тилу.

Рисунок 2.12 – прийоми з автоматом зі складеним прикладом в положення “на груди” з положення “на ремінь”.

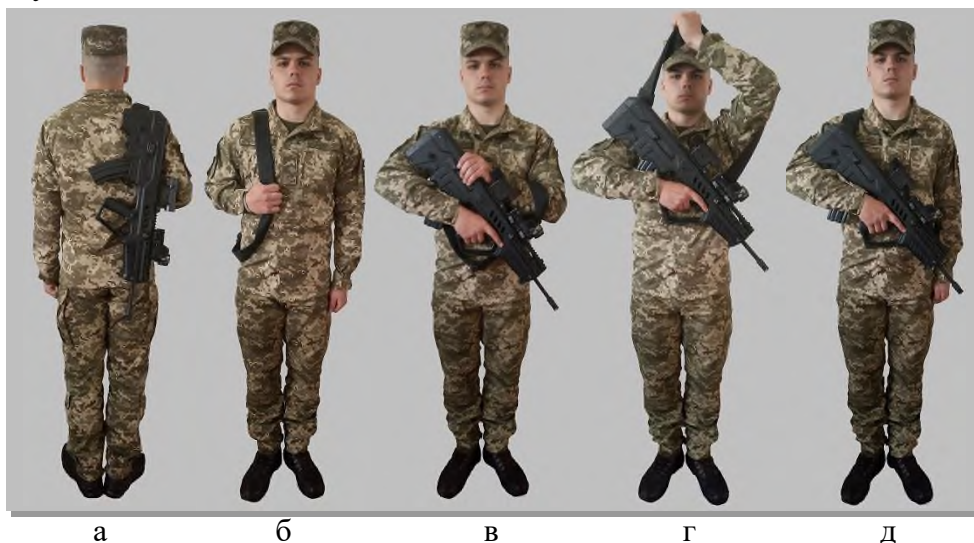
2.2.2.3. Переведення штурмової гвинтівки типу “Форт” (далі гвинтівки) в положення “на груди” із положення “на ремінь”.

Гвинтівка в положення “на груди” із положення “на ремінь” береться за командою “Гвинтівку на – ГРУДИ” у три прийоми (рисунок 2.13, сторінка 36):

перший прийом – подати праву руку за ременем трохи вгору, зняти гвинтівку із плеча й підхопити її лівою рукою за приклад, при чому ремінь має залишатися на лівому передпліччі; взятися правою рукою за пістолетну рукоятку, при чому указівний палець витягнути вздовж цівки; гвинтівку утримувати під кутом 45° дульною частиною донизу (рисунок 2.13в, сторінка 36);

другий прийом – лівою рукою підняти ремінь трохи вище голови, пальці тримати зігнуті в кулак та повернуті на себе; правою рукою продовжувати утримувати гвинтівку за пістолетну рукоятку, при чому указівний палець витягнути вздовж цівки (рисунок 2.13г, сторінка 36);

третій прийом – закинути ремінь за голову; ліву руку швидко опустити вниз; правою рукою продовжувати утримувати гвинтівку за пістолетну рукоятку, при чому указівний палець правої кисті має бути витягнутий вздовж цівки (рисунок 2.13д).

Умовні позначки:

а – гвинтівка в положенні “на ремінь”, вид з тилу; б – гвинтівка в положенні “на ремінь” вид з фронту; в – перший прийом; г – другий прийом; д – третій прийом.

Рисунок 2.13 – прийоми із штурмовою гвинтівкою типу “Форт” в положення “на груди” з положення “на ремінь”.

2.2.2.4. Переведення автомата із прикладом (відкинутим прикладом) в положення “на ремінь” із положення “на груди”.

Автомат із прикладом (відкинутим прикладом) в положення “на ремінь” із положення “на груди” береться за командою “На ре – МІНЬ” у три прийоми (рисунок 2.14):

Умовні позначки:

а – автомат в положенні “на груди”; б – перший прийом ; в – другий прийом; г – третій прийом ; д – автомат в положенні “на ремінь”, вид з тилу.

Рисунок 2.14 – прийоми з автоматом із прикладом (відкинутим прикладом) в положення “на ремінь” з положення “на груди”.

перший прийом – вивільняємо лікоть лівої руки з-під ременя та одночасно піднімаємо автомат за цівку лівою рукою знизу тримаючи дульну частину догори під кутом 45° , правою рукою притримуючи за пістолетну рукоятку (рисунок 2.14б, сторінка 36);

другий прийом – взятися правою рукою біля ствольної антабки ременя та вивести ремінь із-за голови; лівою рукою утримувати автомат за цівку дульною частиною перед собою вертикально, магазином ліворуч, дульним зрізом на рівні очей (рисунок 2.14в, сторінка 36);

третій прийом – правою рукою взяти ремінь за його верхню частину й закинути автомат за праве плече в положення “на ремінь”, а ліву руку швидко опустити (рисунок 2.14г, сторінка 36).

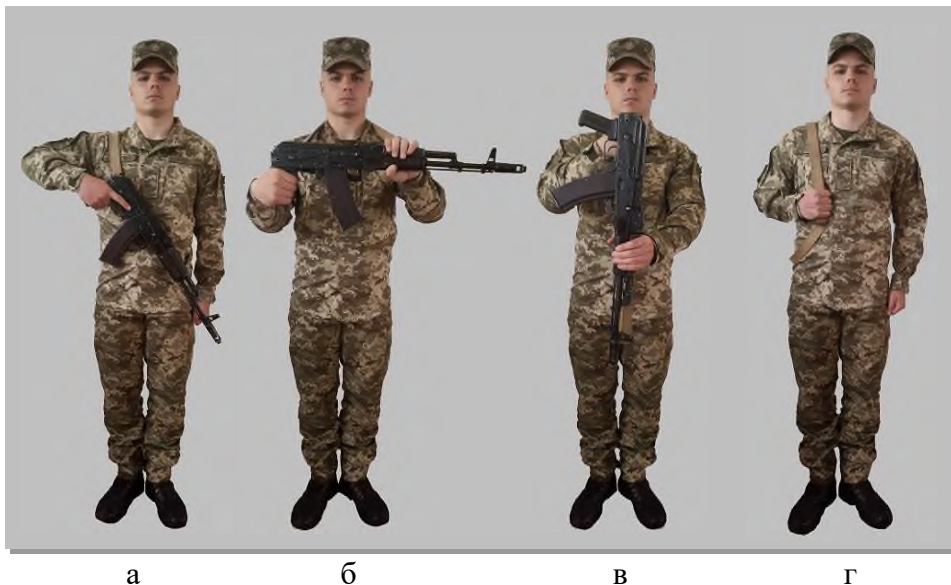
2.2.2.5. Переведення автомата зі складеним прикладом в положення “на ремінь” із положення “на груди”.

Автомат зі складеним прикладом в положення “на ремінь” із положення “на груди” береться за тією самою командою у три прийоми (рисунок 2.15):

перший прийом – лівою рукою взяти автомат за цівку та ствольну накладку й, піднімаючи його трохи вгору на рівень грудей, вивільнити лікоть правої руки з-під ременя; правою рукою утримувати автомат за пістолетну рукоятку (рисунок 2.15 б);

другий прийом – правою рукою взяти ремінь біля ствольної антабки та повертаючи автомат ствольною коробкою вгору, перекинути ремінь через голову й тримати автомат дульною частиною донизу а зрізом ствольної коробки на висоті підборіддя (рисунок 2.15 в);

третій прийом – закинути автомат за праве плече в положення “на ремінь”, а ліву руку швидко опустити (рисунок 2.15 г).

а

б

в

г

Умовні позначки:

а – автомат зі складеним прикладом в положенні “на груди”;

б – перший прийом; в – другий прийом; г – третій прийом.

Рисунок 2.15 – прийоми з автоматом зі складеним прикладом в положення “на ремінь” з положення “на груди”.

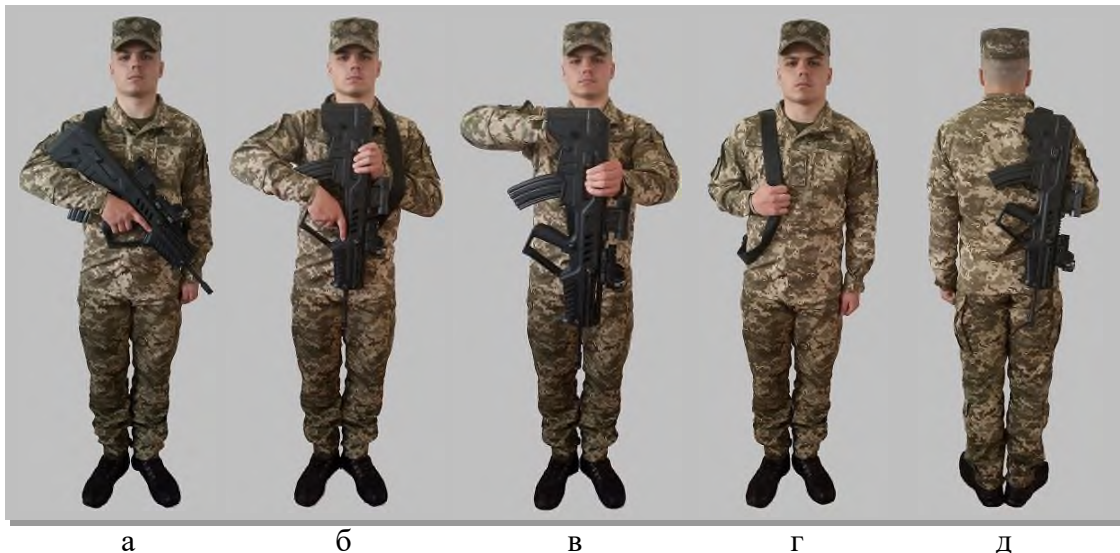
2.2.2.6. Переведення штурмової гвинтівки типу “Форт” в положення “на ремінь” із положення “на груди”.

Гвинтівка в положення “на ремінь” із положення “на груди” береться за командою “Гвинтівку на ре – МІНЬ” у три прийоми (рисунок 2.16):

перший прийом – утримуючи правою рукою гвинтівку за пістолетну рукоятку трохи підняти гвинтівку вгору та вивільнити лікоть лівої руки з-під ременя; взятися лівою рукою за приклад та утримувати гвинтівку дульною частиною донизу, магазином праворуч, зрізом прикладу на рівні підборіддя (рисунок 2.16б);

другий прийом – утримуючи лівою рукою гвинтівку за приклад взятися правою рукою за ремінь біля прикладу; перекинути ремінь через голову; гвинтівку утримувати дульною частиною донизу, магазином праворуч, зрізом прикладу на рівні підборіддя (рисунок 2.16 в);

третій прийом – закинути гвинтівку за праве плече в положення “на ремінь”, а ліву руку швидко опустити (рисунок 2.16 г).

а

б

в

г

д

Умовні позначки:

а – гвинтівка в положенні “на груди”; б – перший прийом; в – другий прийом;
г – третій прийом; д – гвинтівка в положенні “на ремінь”, вид з тилу.

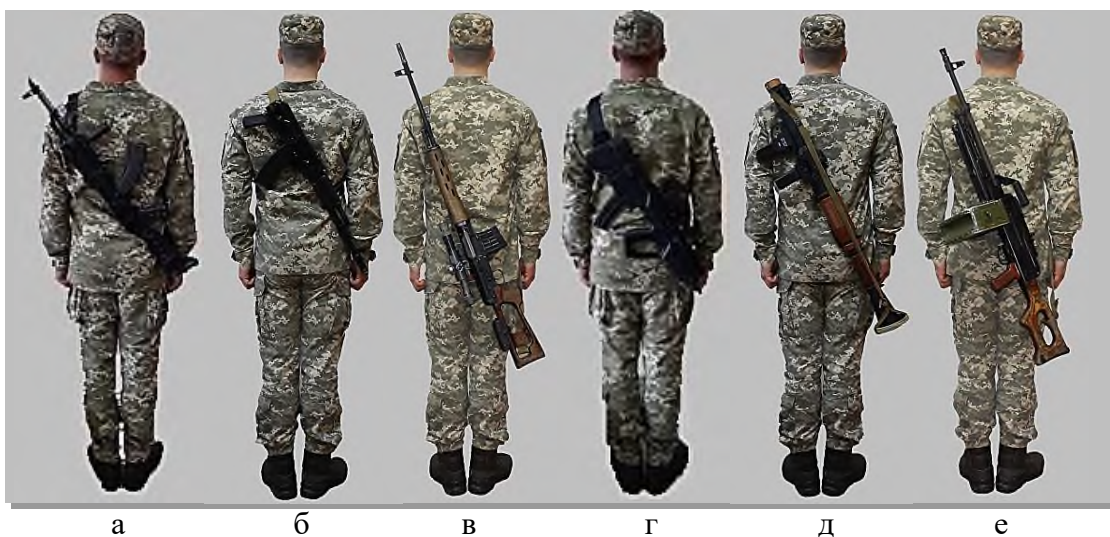
Рисунок 2.16 – прийоми із штурмовою гвинтівкою типу “Форт”
в положення “на ремінь” з положення “на груди”.

2.2.2.7. Зброя з положення “на ремінь” в положення “за спину” береться за командою “Зброю – ЗА СПИНУ” в два прийоми:

перший прийом – лівою рукою взяти ремінь трохи нижче правого плеча, а правою рукою одночасно взятися за приклад (автомат із складаним прикладом, штурмову гвинтівку типу “Форт” – за ствол; ручний гранатомет – за розтруб);

другий прийом – правою рукою трохи підняти зброю вгору, а лівою рукою закинути ремінь за голову на ліве плече; зброю та руки швидко опустити (рисунок 2.17, сторінка 39).

Зброя “за спину” береться без приєднаного багнет-ножа.

Умовні позначки:

- а – автомат із прикладом (відкинутим прикладом); б – автомат із складеним прикладом;
 в – снайперська гвинтівка; г – із штурмовою гвинтівкою типу “Форт”;
 д – ручний протитанковий гранатомет; е – ручний кулемет.

Рисунок 2.17– положення зброї “за спину”.

2.2.2.8. Зброя з положення “за спину” береться в положення “на ремінь” за командою “Зброю на ре – МІНЬ” у два прийоми:

перший прийом – лівою рукою взяти ремінь трохи нижче лівого плеча, правою рукою одночасно взятися за приклад (автомат із складаним прикладом, штурмову гвинтівку типу “Форт” – за ствол; ручний гранатомет – за розтруб);

другий прийом – правою рукою зброю трохи підняти, а лівою рукою перекинути ремінь через голову на праве плече, ремінь узяти правою рукою, (рисунок 2.9, сторінка 33); ліву руку швидко опустити.

2.2.2.9. Для переведення автомата (штурмової гвинтівки) з положення “на груди” в положення “за спину” та з положення “за спину” в положення “на груди”, зброя попередньо береться за командою в положення “на ремінь”.

Ручний кулемет (снайперська гвинтівка) у положення “за спину” береться якнайзручніше.

2.2.3. Повороти та рух зі зброєю

Повороти та рух зі зброєю виконуються за такими самими правилами та командами, як і без зброї. Під час поворотів зі зброєю біля ноги на місці за попередньою командою зброю трохи підняти й одночасно подати на себе дульну частину, а праву руку злегка притиснути до правого стегна. Зробивши поворот, одночасно з приставлянням ноги плавно опустити зброю на землю.

Під час руху зі зброєю “на груди” ліва рука за попередньою командою “Кроком” кладеться зверху на газову трубку зі ствольною накладкою (газову трубку з планкою “Пікатінні”, планку “Пікатінні”) (рисунок 2.18, сторінка 40) або береться за цівку (передню рукоятку цівки).

а

б

в

Умовні позначки:

а – автомат зі складеним прикладом; б – автомат із прикладом (відкинутим прикладом); в – штурмова гвинтівка типу “Форт”.

Рисунок 2.18 – рух зі зброєю в положенні “на груди”.

Для руху зі зброєю біля ноги за підготовчою командою “Кроком” зброю трохи підняти, а за командою “Бігом”, крім того, ліву руку напівзігнути у лікті.

Під час руху бігом зброю тримати у злегка зігнутій правій руці так, щоб дульна частина зброї була трохи подана вперед.

Під час руху зі зброєю “на ремінь” рукою, що не тримає зброї, а під час руху зі зброєю “за спину” – обома руками вільно робити рухи біля тулуба у такт кроку.

3. КОЛЕКТИВНА СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА*

3.1. Стрій відділення

3.1.1. Розгорнутий стрій

3.1.1.1. Розгорнутий стрій відділення може бути одношеренговий або двошеренговий.

Шиккування відділення в одношеренговий (двошеренговий) стрій проводиться за командою: “Відділення, в одну шеренгу (в дві шеренги) – СТАВАЙ”.

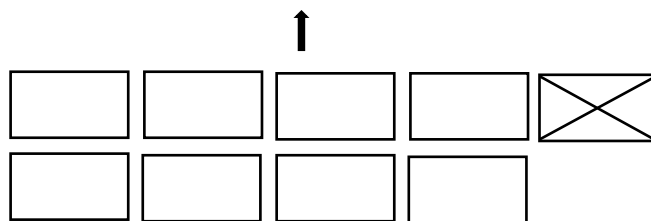
Прийнявши стройове положення і подавши команду, командир відділення стає обличчям у бік фронту шиккування; відділення шикується згідно зі штатом ліворуч від командира (рисунки 3.1 та 3.2, сторінка 41).

Рисунок 3.1 – розгорнутий стрій відділення – одношеренговий.

*- тут і далі умовні позначення до розділу 3 наведені в додатку 1

Рисунок 3.2 – розгорнутий стрій відділення – двошеренговий.

На початку шиккування командир відділення виходить із строю і стежить за шиккуванням відділення. Відділення (екіпаж, обслуга) у кількості чотирьох осіб і менше завжди шикуються в одну шеренгу.

3.1.1.2. У разі потреби вирівняти відділення на місці подається команда “РІВНЯЙСЬ” або “Ліворуч – РІВНЯЙСЬ”.

За командою “РІВНЯЙСЬ” усі, крім правофлангового, повертають голову праворуч (праве вухо вище від лівого, підборіддя трохи підняте) і вирівнюються так, щоб кожен бачив груди четвертої особи, вважаючи себе першим. За командою “Ліворуч – РІВНЯЙСЬ” усі, крім лівофлангового, повертають голову ліворуч (ліве вухо вище від правого, підборіддя трохи підняте).

Під час рівняння військовослужбовці можуть трохи пересуватися вперед, назад або в той чи інший бік.

Під час рівняння з кулеметами в положенні “до ноги” за виконавчою командою дульна частина притискається до правого боку.

Після закінчення рівняння подається команда “СТРУНКО”, за якою всі військовослужбовці швидко повертають голову прямо, а кулемети приводять у попереднє положення.

Під час рівняння відділення після повороту його кругом у наступній команді вказується бік рівняння, наприклад: “Праворуч (ліворуч) – РІВНЯЙСЬ”.

3.1.1.3. За командами “ВІЛЬНО” та “ЗАПРАВИТИСЯ” на місці військовослужбовці повинні діяти як викладено у підпункті 2.1.1 цієї Публікації.

За командою “Відділення – РОЗІЙДИСЬ” військовослужбовці виходять із строю. Для збору відділення подається команда “Відділення – ДО МЕНЕ”, за якою військовослужбовці бігом збираються до командира і за його додатковою командою шикуються.

3.1.1.4. Повороти відділення виконуються одночасно всіма військовослужбовцями з дотриманням рівняння за командами та правилами, відповідно до підрозділів 2.1.2, 2.1.4 та 2.2.3 цієї Публікації. Після повороту відділення в двошеренговому строю праворуч (ліворуч) командир відділення робить півкроку праворуч (ліворуч), під час повороту кругом – крок вперед.

3.1.1.5. Для розмикання відділення на місці подається команда “Відділення – праворуч (ліворуч, від середини) розім – КНИСЬ” або “Відділення – праворуч (ліворуч, від середини) на стільки – то кроків розім – КНИСЬ (бігом, розім – КНИСЬ)”. За виконавчою командою всі військовослужбовці, за винятком того, від якого здійснюється розмикання, повертаються у вказаний бік, одночасно з приставлянням ноги повертають голову в бік фронту строю і рухаються прискореним півкроком (бігом), дивлячись через плече на того, хто іде позаду, і не відриваючись від нього; після зупинки того, хто іде позаду, кожен робить ще стільки кроків, скільки їх визначено командою, та повертається ліворуч (праворуч).

Якщо інтервал не був визначений, розмикання проводиться на один крок.

Під час розмикання від середини за командою вказується середній.

Військовослужбовець, названий середнім, почувши своє прізвище, відповідає: “Я”, витягує вперед ліву руку і опускає її.

Під час рівняння відділення зберігається інтервал, визначений для розмикання.

3.1.1.6. Для змикання відділення на місці подається команда “Відділення, праворуч (ліворуч, до середини) зім – КНИСЬ (бігом, зім – КНИСЬ)”. За виконавчою командою всі військовослужбовці, за винятком того, до кого призначене змикання, повертаються в бік змикання, після чого прискореним півкроком (бігом) підходять на визначений для зімкненого строю інтервал і з підходом самостійно зупиняються та повертаються ліворуч (праворуч).

3.1.1.7. Для руху відділення подаються команди: “Відділення, на ре – МІНЬ”; “Кроком (стройовим кроком, бігом) – РУШ”. У разі потреби в команді визначається напрямок руху та бік рівняння, наприклад: “Відділення, на ре – МІНЬ”; “На такий – то предмет, рівняння праворуч (ліворуч), кроком (стройовим кроком, бігом) – РУШ”.

За командою “РУШ” усі військовослужбовці одночасно починають рух із лівої ноги, додержуючись рівняння й зберігаючи інтервали та дистанції.

Якщо бік рівняння не визначено, то рівняння здійснюється у бік правого флангу поглядом без повернення голови.

Для того, щоб зупинити відділення, подається команда “Відділення – СТІЙ”.

3.1.1.8. За наявності у військовослужбовців різних видів зброї та у разі потреби привести її в інше положення, у команді визначається назва цієї зброї, наприклад: “Автомати, на – ГРУДИ”; “Кулемети, на ре – МІНЬ”, тощо.

3.1.1.9. Для переміщення на кілька кроків вбік, в строю на місці подається команда “Відділення, право – РУЧ (ліво – РУЧ)”, а після повороту строю – “Стільки – то кроків вперед кроком – РУШ”. Після того, як військовослужбовці зроблять необхідну кількість кроків, відділення за командою “Ліво – РУЧ (право – РУЧ)” повертається у вихідне положення.

Переміщення вперед або назад на кілька кроків виконується у відповідності до підпункту 2.1.3.7 цієї Публікації. Під час переміщення назад рух руками не здійснюється.

3.1.1.10. Коли не потрібно йти в ногу, подається команда “ІТИ НЕ В НОГУ”, а для руху в ногу – “ІТИ В НОГУ” (рух в ногу здійснюється за напрямним або під лічбу командира).

3.1.1.11. Для зміни напрямку руху подається команда: “Відділення – правим (лівим) плечем вперед, кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”).

За цією командою відділення починає заходження правим (лівим) плечем вперед: військовослужбовець крайнього флангу, який заходить, повернувши голову вздовж фронту, іде повним кроком, узгоджуючи свій рух так, щоб не потіснити інших до нерухомого флангу; крайній військовослужбовець нерухомого флангу позначає крок на місці та поступово повертається ліворуч (праворуч), узгоджуючи свій рух із флангом, який заходить; решта військовослужбовців, дотримуючись рівняння по фронту поглядом у бік флангу, що заходить (не повертаючи голови), і, відчуваючи ліктем сусіда з боку нерухомого флангу, робить крок настільки менший, наскільки ближче перебуває кожний із них до нерухомого флангу.

Коли відділення змінить напрямок руху, подається команда “ПРЯМО” або “Відділення – СТІЙ”.

3.1.1.12. Для перешикування відділення з однієї шеренги в дві попередньо здійснюється розподіл на перший та другий за командою: “Відділення – на перший та другий – РОЗПОДІЛИСЬ”.

Розподіл починається з правого флангу. Кожний військовослужбовець, швидко повертаючи голову до військовослужбовця, який стоїть ліворуч від нього, називає свій номер і відразу повертає голову прямо; лівофланговий голову не повертає.

За таким самим правилом відбувається розподіл за загальною нумерацією, для чого подається команда: “Відділення – за порядком – РОЗПОДІЛИСЬ”.

У двошеренговому строю лівофланговий другої шеренги після закінчення розподілу за загальною нумерацією доповідає: “Повний” або “Неповний”.

3.1.1.13. Перешикування відділення на місці з однієї шеренги у дві здійснюється за командою: “Відділення – у дві шеренги – ШИКУЙСЬ”.

За виконавчою командою другі номери роблять лівою ногою крок назад, не приставляючи правої ноги, крок праворуч, щоб стати позаду перших номерів, і приставляють ліву ногу.

3.1.1.14. Для перешикування відділення на місці із зімкненого двошеренгового строю в одношеренговий стрій, відділення попередньо розмикається на один крок, після чого подається команда: “Відділення, в одну шеренгу – ШИКУЙСЬ”.

За виконавчою командою другі номери виходять на лінію перших, роблять лівою ногою крок ліворуч, не приставляючи правої ноги, крок вперед і приставляють ліву ногу.

3.1.1.15. Зброя кладеться на землю за командою: “Відділення, покласти – ЗБРОЮ”. За підготовчою командою автомати й ручні гранатомети беруться у праву руку; гвинтівки й кулемети – до ноги; у кулеметах, крім того, відкидаються сошки. За виконавчою командою перша шеренга робить два кроки вперед, потім обидві шеренги одночасно роблять лівою ногою крок вперед і кладуть зброю на землю ручкою затвора (затворної рами) вниз, затильником прикладу біля носка правої ноги, після чого ліву ногу приставляють до правої.

Ручні гранатомети кладуться на землю ручкою ствола ліворуч. Кулемети ставляться на сошки.

В одношеренговому строю за виконавчою командою здійснюються лише дві останні дії.

3.1.1.16. Для підняття зброї із землі подається команда: “Відділення – ДО ЗБРОЇ”, а потім – “ЗА ЗБРОЮ”.

За першою командою відділення шикуються біля зброї. За другою – військовослужбовці роблять лівою ногою крок вперед, беруть зброю у праву руку й, випрямившись, приставляють ліву ногу до правої. Друга шеренга робить два кроки вперед, після чого обидві шеренги одночасно беруть зброю в положення “на ремінь”. У кулеметах попередньо складаються сошки.

3.1.2. Похідний стрій

3.1.2.1. Похідний стрій відділення може бути в колону по одному або в колону по два.

Шикування відділення в колону по одному (по два) на місці проводиться за командою: “Відділення, в колону по одному (по два) – СТАВАЙ”. Прийнявши стройове положення і подавши команду, командир відділення стає обличчям в напрямку руху, а відділення згідно із штатом шикуються, як зображено на рисунках (рисунок 3.3 та рисунок 3.4, сторінка 45).

Відділення (екіпаж, обслуга) у складі чотирьох осіб і менше завжди шикуються в колону по одному.

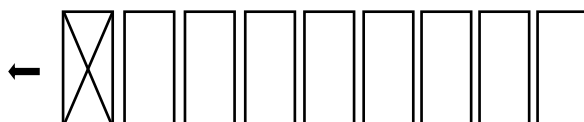
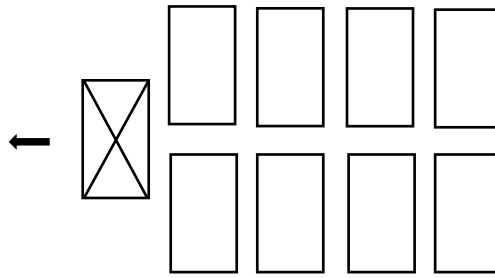

Рисунок 3.3 – похідний стрій відділення – колону по одному.

Рисунок 3.4 – розгорнутий стрій відділення – колона по два.

3.1.2.2. Перешиккування відділення з розгорнутого строю в колону проводиться поворотом відділення праворуч за командою: “Відділення, право – РУЧ”. Під час повороту двошеренгового строю командир відділення робить півкроку праворуч.

Перешиккування відділення з колони в розгорнутий стрій проводиться поворотом відділення ліворуч за командою: “Відділення, ліво – РУЧ”. Під час повороту відділення з колони по два командир відділення робить півкроку вперед.

Перешиккування відділення з колони по одному в колону по два проводиться за командою: “Відділення, в колону по два, кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За виконавчою командою командир відділення (напрямний) іде півкроком, другі номери, вийшовши праворуч, у такт кроку займають свої місця в колоні (рисунок 3.4); відділення рухається півкроком до команди “ПРЯМО” або “Відділення – СТІЙ”.

Перешиккування відділення з колони по два в колону по одному проводиться за командою: “Відділення, в колону по одному, кроком – ”РУШ“ (під час руху – ”РУШ“).

За виконавчою командою командир відділення (напрямний) іде повним кроком, всі інші – півкроком; із звільненням місця другі номери в такт кроку заходять за перші й рухаються далі повним кроком (рисунок 3.3, сторінка 45).

3.1.2.3. Для зміни напрямку руху колони подаються команди:

“Відділення, правим (лівим) плечем вперед – РУШ”. Напрямний (напрямні) заходить (заходять) ліворуч (праворуч) до команди “ПРЯМО”, інші йдуть за ним (ними). “Відділення, за мною – РУШ (бігом – РУШ)”. Відділення йде за командиром. “Відділення, кругом – РУШ”. Відділення одночасно повертається кругом за правилами, у відповідності до підпункту 2.1.4 цієї Публікації.

3.1.3. Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху

3.1.3.1. Для виконання військового вітання у строю на місці, коли начальник підійде на 10-15 кроків, командир відділення командує: “Відділення, СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)”.

Військовослужбовці відділення приймають стройове положення, одночасно повертають голову праворуч (ліворуч) і проводжають начальника поглядом, повертаючи вслід за ним голову.

Під час підходу начальника із тильного боку строю, командир відділення командує: “Кру – ГОМ”, а потім подає команду для військового вітання.

3.1.3.2. Подавши команду для військового вітання, командир відділення (якщо він без зброї або зі зброєю в положенні “за спину”, – прикладає руку до головного убору; якщо він зі зброєю в положенні “на ремінь” або “на груди”, – діє у відповідності до підпунктів 2.1.6.1 та 2.2.3 цієї Публікації, підходить стройовим кроком до начальника, зупиняється за два – три кроки до нього й доповідає, наприклад: “Пане лейтенанте. Друге відділення займається тим – то. Командир відділення сержант Мельник”.

Начальник, якого вітають, прикладає руку до головного убору після подання команди для виконання військового вітання.

Закінчивши доповідь, командир відділення, не опускаючи руки від головного убору, робить лівою (правою) ногою крок убік із одночасним поворотом праворуч (ліворуч) і, пропустивши начальника перед собою, йде за ним на відстані одного-двох кроків із зовнішнього боку строю.

Після проходження начальника або за командою “Вільно” командир відділення командує “ВІЛЬНО” та опускає руку.

Якщо начальник звертається до військовослужбовця, що перебуває в строю, назвавши військове звання та прізвище, той відповідає “Я”, а під час звертання тільки за військовим званням військовослужбовець у відповідь називає свою посаду, звання та прізвище. При цьому положення зброї не змінюється й рука до головного убору не прикладається.

3.1.3.3. Для виконання військового вітання в строю під час руху за 10-15 кроків до начальника командир відділення командує: “Відділення, СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ)”.

За командою “Струнко” всі військовослужбовці переходять на стройовий крок, а за командою “Рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ)” одночасно повертають голову в бік начальника та припиняють рух руками або рукою, не зайнятою зброєю. Командир відділення, якщо він без зброї або зі зброєю у положенні “за спину”, повернувши голову, прикладає руку до головного убору.

Після того, як відділення пройде повз начальника, або за його командою “ВІЛЬНО”, командир відділення командує “ВІЛЬНО” й опускає руку.

3.1.3.4. На привітання начальника або під час оголошення подяки військовослужбовці відповідають гучно, чітко, одноставно. Під час руху всі військовослужбовці починають відповідати з поставленням лівої ноги на землю, вимовляючи слова відповідно до підпунктів 2.1.5.10 та 2.1.5.11 цієї Публікації на кожний крок.

3.2. Стрій взводу

3.2.1. Розгорнутий стрій

Розгорнутий стрій взводу може бути одношеренговий або двошеренговий.

Шиккування взводу в розгорнутий стрій проводиться за командою: “Взвод, в одну шеренгу (в дві шеренги) – СТАВАЙ”.

Прийнявши стройове положення і подавши команду, командир взводу стає обличчям до фронту шиккування; взвод шикуються ліворуч від командира, (рисунки 3.5 та 3.6). У двошеренговому строю останній ряд у кожному відділенні має бути повним.

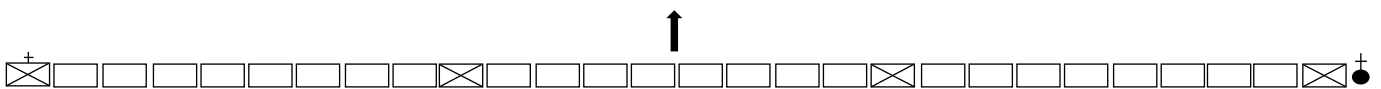

Рисунок 3.5 – розгорнутий стрій взводу – одношеренговий.

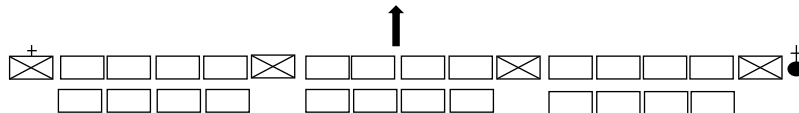
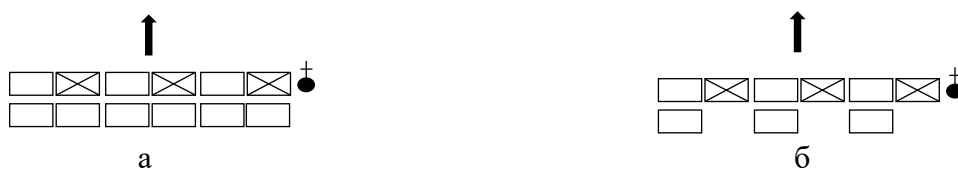

Рисунок 3.6 – розгорнутий стрій взводу – двошеренговий.

З початком шиккування відділень командир взводу виходить із строю і стежить за діями підлеглих.

Взвод із складом відділень (екіпажів, обслуг) по чотири й по три особи шикуються у двошеренговий стрій (рисунок 3.7).

Умовні позначки:

а – по чотири особи; б – по три особи.

Рисунок 3.7 – розгорнутий двошеренговий стрій взводу з кількістю військовослужбовців у відділеннях (екіпажах, обслугах).

Рівняння, повороти, перешикування та інші дії взводу в розгорнутому строю виконуються за правилами та командами, вказаними для відділення.

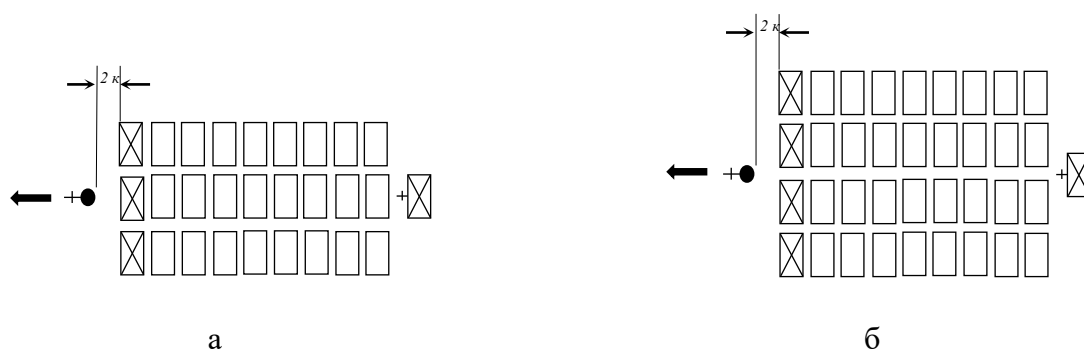
Перешикування взводу з одношеренгового строю у двошеренговий і навпаки проводиться у відповідності до підпунктів 3.1.1.12 – 3.1.1.14 цієї Публікації. Під час розподілу взводу у відділеннях на перший і другий командири відділень не рахуються.

3.2.2. Похідний стрій

3.2.2.1 Похідний стрій взводу може бути в колону по три (у взводі з чотирьох відділень – в колону по чотири), в колону по два або в колону по одному (рисунки 3.8, 3.9 та 3.10).

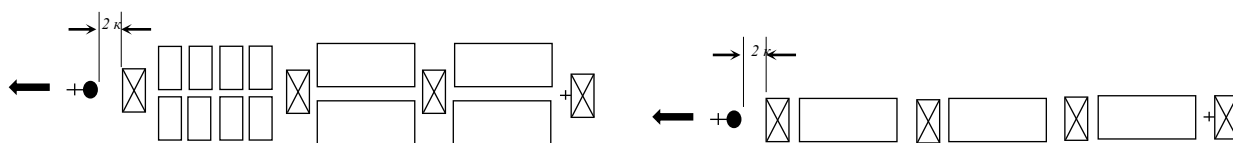
Шикунання взводу на місці в колону по три (по чотири) проводиться за командою: “Взвод, в колону по три (по чотири) – СТАВАЙ”. За цією командою відділення шикуються, (рисунок 3.8).

Взвод із кількістю відділень (екіпажів, обслуг) по чотири й три особи шикуються в похідний стрій в колону по два, (рисунок 3.11).

Умовні позначки:
а – колона по три; б – колона по чотири.

Рисунок 3.8 – похідний стрій взводу.

Рисунок 3.9 – похідний стрій взводу – колона по два.

Рисунок 3.10 – похідний стрій взводу – колона по одному.

Умовні позначки:
а – по чотири особи; б – по три особи.

Рисунок 3.11 – похідний стрій взводу з кількістю особового складу у відділеннях (екіпажах, обслугах).

3.2.2.2. Перешикунання взводу з розгорнутого одношеренгового строю в колону по одному (із двошеренгового строю в колону по два) проводиться поворотом взводу праворуч.

3.2.2.3. Перешикування взводу з розгорнутого двошеренгового строю в колону по одному (із одношеренгового строю – в колону по два) проводиться за командами: “Взвод, право – РУЧ”; “На ре – МІНЬ”; “В колону по одному (по два) кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За командою “РУШ” перше відділення під час руху перешиковується в колону по одному (по два), здійснюється відповідно до підпункту 3.1.2.2 цієї Публікації; решта відділень, послідовно перешиковуючись в колону по одному (по два), прямують одне за одним.

3.2.2.4. Перешикування взводу з розгорнутого двошеренгового строю в колону по три (по чотири) проводиться за командами: “Взвод, право – РУЧ”; “На ре – МІНЬ”; “В колону по три (по чотири) кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За командою “РУШ” перше відділення йде півкроком, перешиковуючись під час руху в колону по одному, решта відділень виходить ліворуч на лінію першого відділення на встановлений інтервал, також перешиковуючись в колону по одному, після чого командир взводу подає команду “ПРЯМО” або “Взвод – СТІЙ”.

3.2.2.5. Перешикування взводу з колони по одному в розгорнутий одношеренговий стрій (з колони по два – у двошеренговий стрій) проводиться поворотом взводу ліворуч.

3.2.2.6. Перешикування взводу з колони по три (по чотири) у колону по два проводиться за командою: “Взвод, в колону по два кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За цією командою перше відділення йде прямо, перешиковуючись під час руху в колону по два відповідно до підпункту 3.1.2.2 цієї Публікації, решта відділень позначає крок на місці, потім послідовно виходить за відділенням, що йде попереду, перешиковуючись в колону по два.

3.2.2.7. Для перешикування взводу з колони по три (по чотири) в розгорнутий двошеренговий стрій, взвод попередньо перешиковується в колону по два відповідно до підпункту 3.2.2.6, а потім – відповідно до підпункту 3.2.2.5 цієї Публікації.

3.2.2.8. Перешикування взводу з колони по три (по чотири) в колону по одному проводиться за командою: “Взвод, в колону по одному, кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За цією командою перше відділення йде прямо, решта відділень позначає крок на місці і з виходом відділень із колони послідовно за командою своїх командирів “ПРЯМО” починає рух повним кроком, рівняючись на відділення, що прямує попереду.

3.2.2.9. Перешикування взводу з колони по одному в колону по три (по чотири) проводиться за командою: “Взвод, в колону по три (по чотири) кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За цією командою перше відділення позначає крок на місці, решта відділень, вийшовши на лінію першого відділення, також позначає крок на місці до команди командира взводу “ПРЯМО” або “Взвод – СТІЙ”.

3.2.2.10. Перешиккування взводу з колони по два в колону по три (по чотири) проводиться за командою: “Взвод, в колону по три (по чотири) кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”). За командою “РУШ” взвод перешиковується в колону по три відповідно до підпункту 3.2.2.4 цієї Публікації.

3.2.2.11. Для збору взводу подається команда: “Взвод – ДО МЕНЕ”, за якою відділення бігом збирається біля командира взводу і за його додатковою командою шикуються.

3.2.2.12. Зміна напрямку руху взводу в похідному строю проводиться за командами та правилами, визначеними для похідного строю відділення.

3.2.3. Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху

Взвод виконує військове вітання у строю на місці та під час руху за правилами, визначеними для відділення у відповідності до підпункту 3.1.3 цієї Публікації.

Заступник командира взводу та командири відділень перебувають у строю на своїх місцях і руки до головного убору не прикладають.

Під час руху за командою для виконання військового вітання спів припиняється.

3.3. Строби роти (батареї)

3.3.1. Розгорнутий стрій

3.3.1.1. Розгорнутий стрій роти може бути двошеренговий або в лінію взводних колон (взводи в колонах по три, по чотири; спеціальний підрозділ – в колону по два).

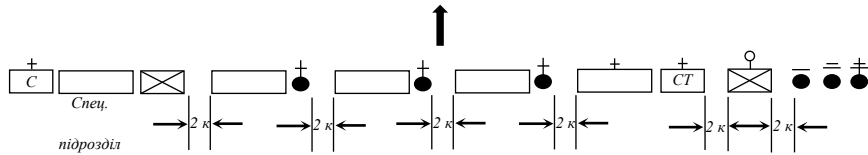
У разі потреби рота може шикуватися в одношеренговий стрій.

3.3.1.2. Шиккування роти в розгорнутий стрій проводиться за командою: “Рота, в дві шеренги – СТАВАЙ” або “Рота, в лінію взводних колон – СТАВАЙ”. Шиккування роти проводиться за першим взводом.

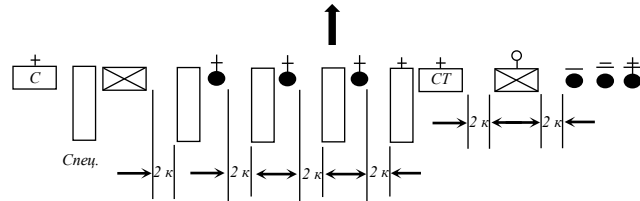
Прийнявши стройове положення і подавши команду, командир роти стає обличчям до фронту шиккування. Командир першого взводу, подавши команду: “Взвод, в дві шеренги (в колону по три, по чотири) – СТАВАЙ”, шикуює свій взвод ліворуч від командира роти. Решта взводів за командою своїх командирів шикуються ліворуч від першого взводу за порядком своїх номерів (рисунки 3.12, та 3.13, сторінка 51). З початком шиккування першого взводу командир роти виходить із строю і стежить за діями підлеглих.

Спеціальний підрозділ шикуються ліворуч від третього взводу, а група управління – праворуч від командира першого взводу в дві шеренги.

Заступники командира роти стають ліворуч від командира роти; старшина роти – на лівому фланзі роти: старший технік – праворуч від групи управління.

Рисунок 3.12 – розгорнутий стрій роти – двошеренговий.

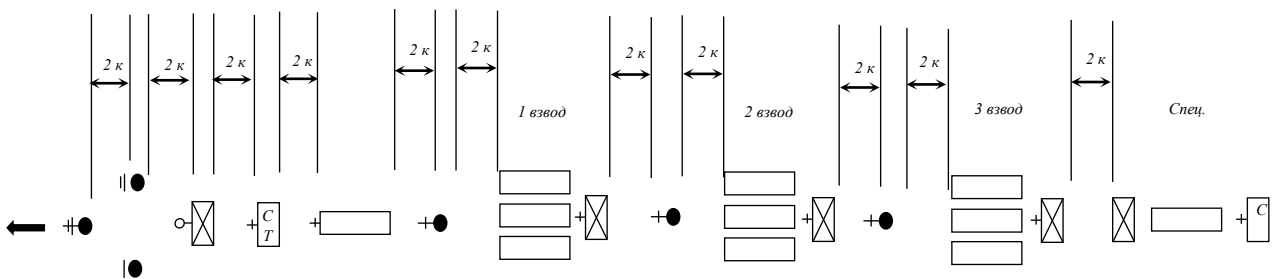
Рисунок 3.13 – розгорнутий стрій роти – лінія взводних колон.

Під час шиккування роти у двошеренговий стрій, взводи, які мають відділення (екіпажі, обслуги) по чотири і по три особи, шикуються, як зображено на рисунку 3.7, сторінка 47.

3.3.1.3. Рівняння, повороти, перешиккування та інші дії роти в розгорнутому строю виконуються за правилами й командами, визначеними для відділення та взводу.

3.3.2. Похідний стрій

3.3.2.1. Похідний стрій роти може бути в колону по три (по чотири) або в колону по два (рисунок 3.14 та рисунок 3.15, сторінка 54).

Рисунок 3.14 – похідний стрій роти – колона по три.

Шиккування роти на місці в колону по три (по чотири, по два) проводиться за командою: “Рота, в колону по три (по чотири, по два) – СТАВАЙ”.

За цією командою рота шикуються, як зображено на рисунку 3.14 та на рисунку 3.15 (сторінка 52). При цьому взводи за командою своїх командирів шикуються за порядком номерів у колону по три (по чотири, по два); спеціальний підрозділ шикуються за третім взводом, а група управління - попереду командира першого взводу в колону по два.

Під час шикуння та перешикування роти в похідну колону заступники командира роти стають на два кроки за командиром роти, старшина роти стає за спеціальним підрозділом, старший технік – попереду групи управління.

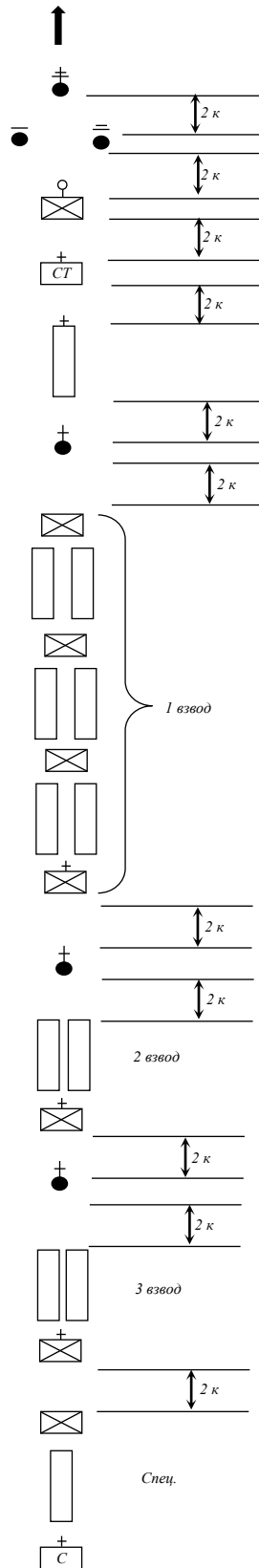

Рисунок 3.15 – похідний стрій роти – колона по два.

3.3.2.2. Перешикування роти з лінії взводних колон у похідну колону проводиться за командами: “Рота, на ре – МІНЬ”; “В похідну колону по три (по чотири, по два), за мною (або вказується напрямок) кроком – РУШ” або “Рота, на ре – МІНЬ”; “В похідну колону по три (по чотири, по два), по дорозі, порядок руху: група управління, перший взвод тощо (або вказується інший порядок руху) кроком – РУШ”.

За командою “В похідну колону” командири взводів стають за два кроки перед своїми взводами, а старший технік – перед групою управління (рисунок 3.8, сторінка 48; рисунок 3.10, сторінка 48; рисунок 3.4, сторінка 46).

За виконавчою командою розпочинає рух група управління або названий у команді взвод; решта підрозділів позначають крок на місці. По міру висування групи управління або названого в команді взводу решта підрозділів за командою своїх командирів “ПРЯМО” починає рух у порядку, вказаному командиром або як зображено на рисунках 3.14 (сторінка 51) та 3.15 (сторінка 52).

У разі потреби взводи перешиковуються під час руху за командами своїх командирів, як було вказано командиром роти.

3.3.2.3. Перешикування роти з колони по три (по чотири) в лінію взводних колон проводиться за командою: “Рота, ліворуч в лінію взводних колон кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”).

За виконавчою командою група управління або напрямний взвод позначає крок на місці, решта підрозділів виходить ліворуч на лінію напрямного. За командою командирів взводів “НА МІСЦІ” взводи, позначаючи крок на місці, вирівнюються по фронту та в глибину до команди командира роти “Рота – СТІЙ” або “ПРЯМО”. За командою “Рота – СТІЙ” командири взводів стають на правих флангах своїх взводів, а заступники командира роти і старший технік – на правому фланзі групи управління.

3.3.2.4. Перешикування роти з розгорнутого двошеренгового строю в колону по два проводиться поворотом роти праворуч, а з колони по два в розгорнутий двошеренговий стрій – поворотом ліворуч.

3.3.3. Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху

Для виконання військового вітання у строю на місці, коли начальник підійде на 40-50 кроків, командир роти подає команду: “Рота, СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)”.

За цією командою всі приймають строеве положення і повертають голови у відповідний бік, а заступники командира роти, командири взводів і старший технік, які перебувають у строю, крім того, прикладають руку до головного убору.

Командир роти, подавши команду, прикладає руку до головного убору, підходить стрійовим кроком до начальника, зупиняється за два-три кроки до

нього і доповідає, наприклад: “Пане майоре. Перша рота займається тим-то. Командир роти капітан Кравченко”.

Закінчивши доповідь, командир роти, не опускаючи руки від головного убору, робить лівою (правою) ногою крок убік з одночасним поворотом праворуч (ліворуч) і, пропустивши начальника вперед, іде за ним на один-два кроки позаду із зовнішнього боку строю.

Після того, як начальник міне роту, або за командою “Вільно” командир роти командує “ВІЛЬНО” і опускає руку.

Виконання військового вітання в строю під час руху здійснюється, як вказано для відділення та взводу. При цьому заступники командира роти, командири взводів і старший технік прикладають руку до головного убору.

Коли начальник випереджає колону роти, команда для виконання військового вітання не подається; військове вітання виконують лише командири підрозділів від взводу і вище, а також старший технік роти.

3.4. Стрій батальйону (дивізіону)

3.4.1. Розгорнутий стрій

3.4.1.1. Розгорнутий стрій батальйону може бути в лінію взводних колон, в лінію ротних колон або двошеренговий.

Шиккування батальйону проводиться за розпорядженням командира батальйону або за командою: “Батальйон, в лінію взводних (ротних) колон – “СТАВАЙ” або “Батальйон, в дві шеренги – СТАВАЙ”.

3.4.1.2. Батальйон в лінію взводних колон шикується, як зображено на рисунку 3.16; роти на одній лінії по фронту, кожна в лінію взводних колон; взводи в колону по три (по чотири); інтервал між взводами й ротами – два кроки.

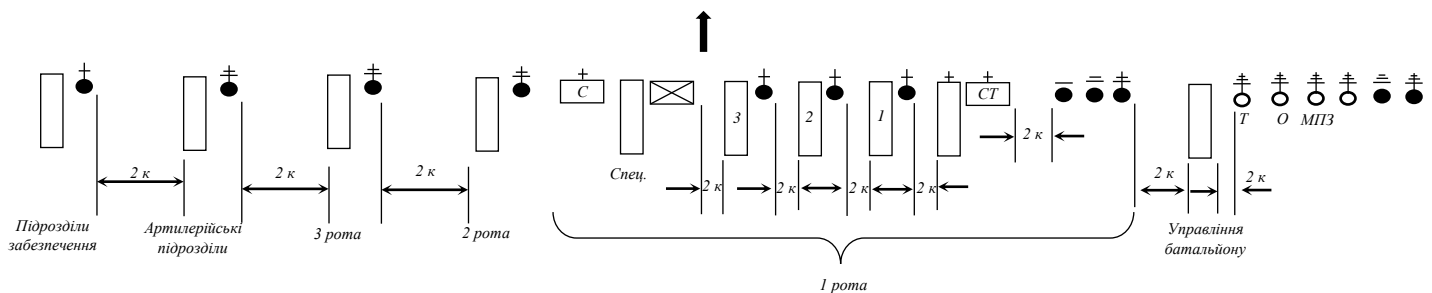

Рисунок 3.16 – розгорнутий стрій батальйону в лінію взводних колон.

Батальйон в лінію ротних колон шикується, як зображено на рисунку 3.17 (сторінка 55): роти на одній лінії по фронту, кожна в колону по три (по чотири); дистанція між взводами – чотири кроки; інтервал між ротами – два кроки.

Порядок шиккування батальйону в дві шеренги зображено на рисунку 3.18 (сторінка 55).

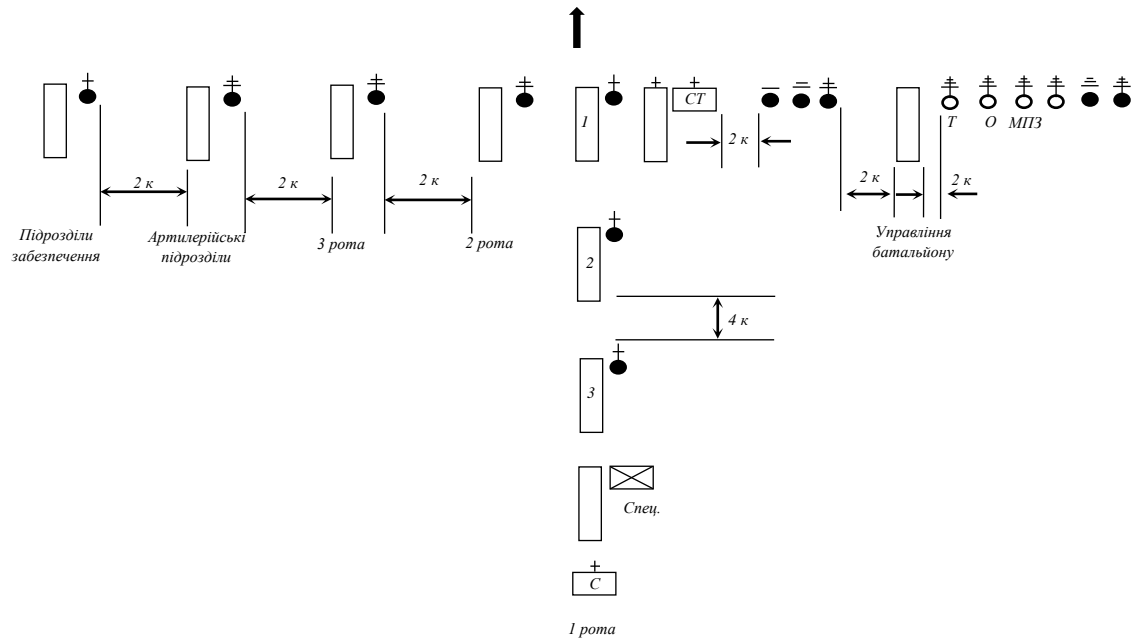

Рисунок 3.17 – розгорнутий стрій батальйону в лінію ротних колон.

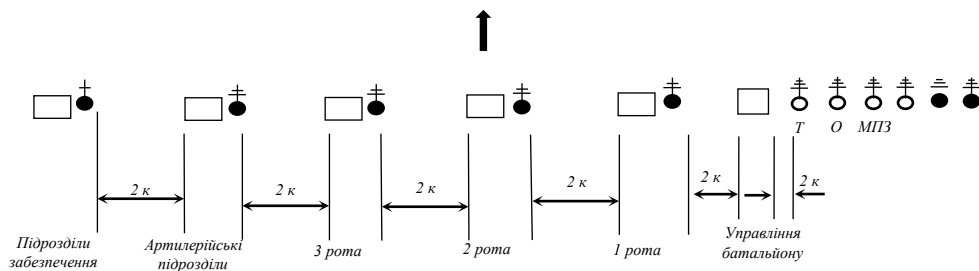

Рисунок 3.18 – розгорнутий двошеренговий стрій батальйону.

3.4.1.3. Під час шикунання батальйону в лінію взводних або ротних колон артилерійські підрозділи та підрозділи забезпечення батальйону шикуються відповідно у взводні або ротні (батареїні) колони ліворуч від рот, головами колон на лінії рот, з інтервалами у два кроки.

3.4.1.4. Заступники командира батальйону та начальник штабу батальйону в розгорнутому строю стають в одну шеренгу ліворуч від командира батальйону, інші офіцери батальйону шикуються з рештою управління батальйону.

Рівняння та повороти в розгорнутому строю виконуються у порядку та за командами, визначеними для відділення та взводу.

3.4.2. Похідний стрій

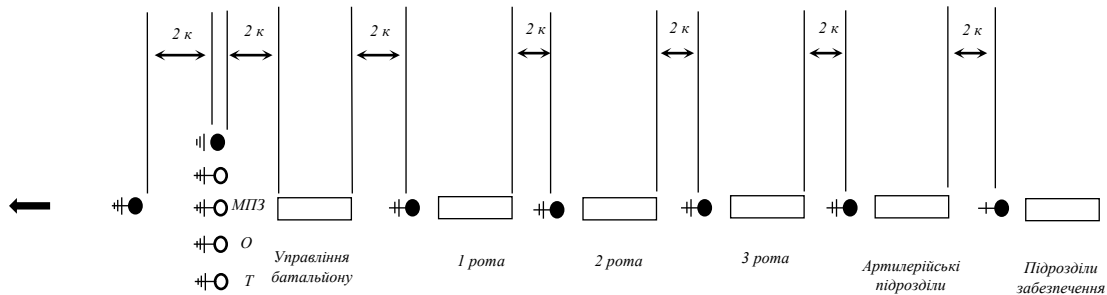
3.4.2.1. Похідний стрій батальйону (рисунок 3.19, сторінка 56) складається з похідних строїв рот, артилерійських підрозділів і підрозділів забезпечення, вишикуваних у колони по три (по чотири) один за одним на

дистанціях у два кроки (від останньої шеренги роти, що рухається попереду, до командира роти).

3.4.2.2. Батальйон з лінії взводних або ротних колон перешиковується в похідну колону за командами: “Батальйон, в похідну колону, дорогою (або вказується інший напрямок руху), за порядком шиккування (або вказується інший порядок руху)”;

“На ре – МІНЬ”;

“Перша рота – ВПЕРЕД”.

Рисунок 3.19 – похідний стрій батальйону в колону.

За командою “В похідну колону” командири рот стають перед своїми ротами за вісім кроків; на два кроки за ними – їх заступники; командири взводів – перед своїми взводами за два кроки; старші техніки рот – за два кроки перед групами управління.

За виконавчою командою, роти, артилерійські підрозділи та підрозділи забезпечення за командами своїх командирів послідовно перешиковуються в колону і рухаються в порядку, визначеному командиром батальйону, у відповідності до підпункту 3.3.2.2 цієї Публікації.

Командир батальйону рухається за десять кроків попереду командира головного підрозділу, через два кроки за ним в одній шерензі – його заступники і начальник штабу батальйону, ще через два кроки – решта складу управління батальйону.

3.4.2.3. Батальйон із похідної колони в розгорнутій стрій перешиковується за розпорядженням або за командою командира батальйону.

У розпорядженні вказуються місце та фронт шиккування батальйону, по якій роті і яким строєм шикуватися.

Під час перешикування за командою: “Батальйон, ліворуч в лінію взводних (ротних) колон кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”) підрозділи шикуються, як зображено на рисунках 3.16 (сторінка 54) та 3.17 (сторінка 55).

3.4.3. Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху

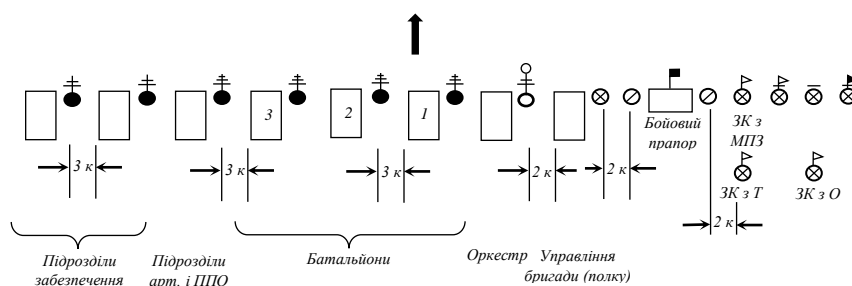
Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху здійснюється, як визначено для роти відповідно до підпункту 3.3.3 цієї Публікації.

Під час руху батальйону в колоні команда командира батальйону для виконання військового вітання послідовно повторюється командирами рот (крім напрямної), коли середина роти, що рухається попереду, зрівняється з начальником.

3.5. Стрій бригади (полку)

3.5.1. Розгорнутий стрій бригади (полку) складається з батальйонів, вишикуваних у лінію взводних або ротних колон.

У розгорнутому строю полку на правому фланзі шикуються батальйони в порядку їх номерів, ліворуч від них – артилерійські підрозділи, підрозділи протиповітряної оборони і підрозділи забезпечення. Управління полку шикується праворуч від батальйонів, заступники командира полку стають праворуч від управління, а під час шиккування з Бойовим Прапором – праворуч від нього, інтервали між батальйонами – три кроки (рисунок 3.20).

Рисунок 3.20 – розгорнутий стрій бригади (полку) в лінію ротних або взводних колон.

Начальники родів військ і служб та підпорядковані їм офіцери шикуються з рештою складу управління полку.

3.5.2. Для шиккування полку командир полку особисто або через штаб віддає наказ, у якому визначає: мету, місце, час та порядок шиккування; форму одягу та спорядження; яку зброю та техніку мати в підрозділах.

3.5.3. Шиккування полку в похідний стрій (рисунок 3.21, сторінка 58) може проводитися як безпосередньо в похідну колону, так і шляхом перешикування з розгорнутого строю в лінію ротних або взводних колон.

3.5.4. Під час шиккування на місці в похідну колону батальйони, артилерійські підрозділи, підрозділи протиповітряної оборони та підрозділи забезпечення в колонах прибувають до місця шиккування полку і займають вказані для них місця.

3.5.5. Перешикування бригади (полку) з розгорнутого строю в похідну колону проводиться за розпорядженням або за командами, наприклад: “Бригада (полк), у похідну колону, дорогою (або вказується інший напрямок руху), за

порядком шикуння (або вказується інший порядок руху)”; “На ре – МІНЬ”; “Перший батальйон – ВПЕРЕД”.

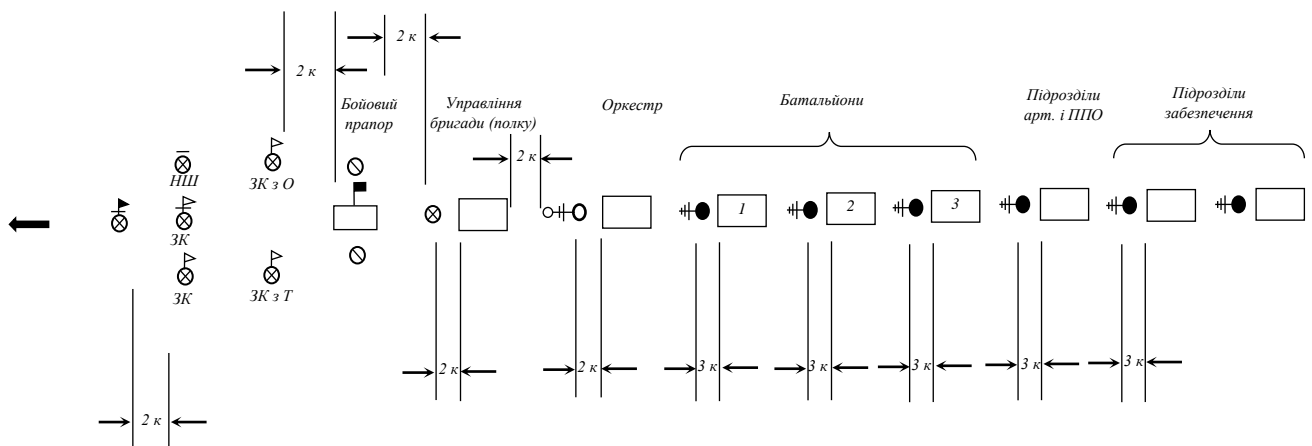

Рисунок 3.21 – похідний стрій бригади (полку) в колону.

За командою “В похідну колону” команди батальйонів виходять із строю і стають за десять кроків перед командирами головних підрозділів своїх батальйонів, заступники командирів батальйонів і начальники штабів батальйонів – в одній шерензі через два кроки за командирами батальйонів, команди рот і взводів виходять із строю і займають своє місце відповідно до підпункту 3.4.2.2 цієї Публікації.

Команди батальйонів послідовно подають команди для руху відповідно до підпункту 3.4.2.2 цієї Публікації.

Рух бригади (полку) проводиться в порядку, як зображено на рисунку 3.21, або в іншому порядку, вказаному командиром бригади (полку); дистанції між батальйонами (дивізіонами) на місці – три кроки, під час руху – десять кроків, між іншими підрозділами – три кроки.

3.5.6. Бригада (полк) із похідної колони в розгорнутий стрій перешиковується за розпорядженням або за командою командира полку.

У розпорядженні зазначаються місце та фронт шикуння полку, за яким батальйоном та в якому строю шикуватися.

Під час перешикування за командою “Бригада (полк), ліворуч у лінію, батальйони в лінію ротних (взводних) колон кроком – РУШ” (під час руху – “РУШ”) підрозділи шикуються, як зображено на рисунку 3.20, сторінка 57, цієї Публікації.

3.5.7. Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху

Для виконання військового вітання у строю на місці та під час руху командир полку подає команду: “Бригада (полк), СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)”.

У строю на місці командир полку, подавши команду, прикладає руку до головного убору, підходить стрійовим кроком до начальника і рапортує.

Під час руху похідним строєм команда для виконання військового вітання, подана командиром полку, повторюється послідовно командирами батальйонів, коли середина роти, що рухається попереду, зрівняється з начальником.

4. ОГЛЯД ГОТОВНОСТІ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

4.1. Загальні положення

Напередодні огляду головний сержант (командир) підрозділу або командир військової частини, який проводить огляд, повідомляє особовому складу підрозділу або командиру підрозділу (частини) про час, місце, порядок шикунання та проведення огляду, форму одягу, а також про те, яку зброю і техніку вивести на огляд.

Огляд готовності до виконання завдань (далі – огляд) у підрозділі зазвичай проводиться головним сержантом підрозділу, в окремих випадках (в разі необхідності) огляд може проводитись командиром підрозділу (частини).

Під час проведення огляду командиром підрозділу (частини), зазвичай командири здійснюють огляди управління підрозділу (частини) та офіцерів підлеглих підрозділів (колективного озброєння, озброєння та військової техніки (далі – ОВТ), командир взводу проводить огляд взводу.

Огляд особового складу підрозділу (частини) проводиться в розгорнутому строю. В разі проведення огляду колективного озброєння та ОВТ підрозділу, особовий склад розрахунків (екіпажів) зазвичай шикуються в тилу строю біля свого типу ОВТ.

В разі необхідності головний сержант підрозділу (заступник командира підрозділу або командир підрозділу) може проводити огляд в приміщеннях (кімнатах) проживання особового складу.

Зазвичай огляд проводиться з метою перевірки наявності особового складу, перевірки наявності і стану визначеної для перевірки форми одягу (спеціального одягу, погонів, емблем, нарукавних і нагрудних знаків, тощо), індивідуальної зброї та польового спорядження штатної екіпіровки, яка належить військовослужбовцям видів (окремих родів, родів військ) Збройних Сил України.

Польове спорядження та інше майно для огляду має бути представлено в порядку, який визначить головний сержант (командир) підрозділу або командир військової частини.

4.2. Огляд готовності підрозділу до виконання завдань

Для огляду підрозділ шикуються в розгорнутий двошеренговий стрій або розгорнутий стрій в лінію колон підрозділів, відповідно до вимог та порядку визначено в підпункту 3.1 – 3.5 цієї Публікації.

Коли головний сержант (командир підрозділу (частини)), який проводить огляд, наблизиться на визначену кількість кроків до строю підрозділу

(частини), заступник командира підрозділу (частини, командир першого підрозділу) подає команду для вітання та виконуються дії у відповідності до підпункту 3.1.3.1, 3.2.3, 3.3.3 цієї Публікації.

Головний сержант (командир) підрозділу або командир військової частини, який проводить огляд, виходить на середину строю, вітається з особовим складом підрозділу (частини), дозволяє подати команду “Вільно” і дає необхідні вказівки заступнику командира підрозділу (командиру першого підрозділу, частини) про продовження огляду.

Заступник командира підрозділу (командир першого підрозділу, частини) подає команду “Вільно”, опускає руку від головного убору, а після отримання від нього вказівок приступає до їх виконання.

Під час проведення огляду бригади (полку), після виконання військового вітання за командою командира бригади (полку) “Вільно”, командири батальйонів (дивізіонів) виходять із строю та стають за десять кроків перед серединою своїх батальйонів (дивізіонів), а командири окремих рот (батареї) – за п’ять кроків.

При проведенні оглядів підрозділів (частин), які вишикувані в розгорнутий стрій в лінію колон підрозділів, здійснюється розведення підрозділів по шеренгах для проведення огляду (два кроки між шеренгами).

Коли перевіряючий підходить до військовослужбовця або його спорядження, він самостійно приймає стройове положення. Коли перевіряючий підійшов до наступного військовослужбовця, попередній військовослужбовець приймає положення “Вільно”. По завершенню перевірки командира (заступника) підрозділу, останній супроводжує перевіряючого вздовж строю свого підрозділу.

Після проведення огляду останнього у строю військовослужбовця, головний сержант (командир) підрозділу повертається праворуч та здійснює обхід строю позаду, здійснюючи його огляд з тилу. Командир (заступник) перевіряемого підрозділу, по завершенню огляду підрозділу, повертається найкоротшим шляхом на своє місце у строю.

По завершенню проведення оглядів підрозділів (частин) подається команда “Завершити огляд готовності”. За цією командою, особовий склад, який був розведений по шеренгах для проведення огляду, займає свої місця у строю.

5. УЧАСТЬ У ПАРАДАХ ВІЙСЬК

5.1. Паради військ

5.1.1. Загальні положення

5.1.1.1. Паради військ гарнізону проводяться за особливим розпорядженням на відзначення важливих подій державного та військового значення.

5.1.1.2. Склад військ, які беруть участь у параді, час і місце його проведення, форма одягу, маршрути руху військових частин, порядок їх шиккування та проходження визначаються в кожному окремому випадку наказом начальника гарнізону.

5.1.1.3. Під час підходу до місця шиккування для параду оркестри, які рухаються з військовими частинами, припиняють гру. Об'єднання (з'єднання, військові частини) займають місця згідно із схемою шиккування. Командири об'єднань (з'єднань, військових частин) та їх заступники стають на правому фланзі своїх об'єднань (з'єднань, військових частин) в одну шеренгу; за два кроки ліворуч від заступників стають прапороносець та асистенти з Бойовим Прапором об'єднання (з'єднання, військової частини).

Оркестри військових частин під команду військового диригента гарнізону шикуються у зведений оркестр напроти особи, яка приймає парад, і трохи ближче до вихідного положення військ; фанфаристи – попереду зведеного оркестру. Призначені барабанщики стають в одну або кілька шеренг за головним підрозділом.

5.1.1.4. Бойові прапори об'єднань (з'єднань, військових частин), нагороджених орденами, мають бути з орденами й орденськими стрічками.

5.1.1.5. Військові частини (підрозділи), озброєні автоматами – у положенні “на груди”.

Командири військових частин про прибуття й шиккування своїх частин доповідають старшому з командирів об'єднань (з'єднань, військових частин), які беруть участь у параді.

5.1.1.6. Для позначення місць шиккування військових частин, їх флангів, а також для позначення лінії проходження військ урочистим маршем у розпорядження начальника гарнізону призначаються лінійні. Лінійні від кожної військової частини прибувають під команду офіцера за розпорядженням начальника (заступника) начальника гарнізону.

Шиккування лінійних має бути закінчено до прибуття військ. Після заняття військовими частинами місць для шиккування лінійні стають у стрій своїх підрозділів.

5.1.1.7. Війська на місці шиккування для параду до прибуття особи, яка приймає парад, вітають тільки військові частини під час їх проходження перед фронтом вишикуваних частин і командувача параду.

Військовослужбовці, що перебувають поза строем, приймають стройове положення і прикладають руку до головного убору під час доповіді командувачу параду і особі, яка приймає парад, а також вітають Бойові прапори під час проходження військ урочистим маршем.

5.2. Положення Бойового Прапора військової частини у строю, його винесення та віднесення

5.2.1. Загальні положення

Наказом по частині до Бойового Прапора призначаються прапорносець і два асистенти із сержантів або офіцерів, переважно з числа нагороджених орденами і медалями та відмінників бойової підготовки.

Крім того, для супроводу Бойового Прапора при винесенні його до полку й віднесенні до місця зберігання наказом по частині призначається прапорноносний взвод. Під час руху прапорносного взводу до місця зберігання Бойового Прапора при ньому повинні бути прапорносець, асистенти і сигналіст-барабанщик.

Під час винесення та віднесення Бойового Прапора прапорносець та асистенти повинні мати черзплічники (додаток 2).

До частини Бойовий Прапор завжди виноситься розгорнутим. Під час руху на значну відстань Бойовий Прапор переноситься (перевозиться) у чохлі.

5.2.2. Положення Бойового Прапора в строю

5.2.2.1. У строю на місці прапорносець тримає Бойовий Прапор біля ноги вільно опущеною правою рукою. Нижній кінець древка має бути біля середини стопи правої ноги. Під час виконання прийомів із зброєю положення Бойового Прапора не змінюється.

5.2.2.2. Для руху за підготовчою командою “Кроком” прапорносець переносить Бойовий Прапор на ліве плече і тримає його лівою рукою, витягнутою вздовж древка, а праву руку опускає. У цьому положенні Бойового Прапора нижній кінець древка має бути на висоті 50-60 сантиметрів від землі.

Під час проходження урочистим маршем на парадах Бойовий Прапор несуть, як зображено на рисунку 5.1, сторінка 63.

5.2.2.3. Під час руху з Бойовим Прапором асистенти і прапорноносний взвод, озброєні автоматами (штурмовими гвинтівками типу “Форт”), повинні мати їх у положенні “на груді”.

5.2.2.4. У розгорнутому строю частини прапорносець із Бойовим Прапором і два асистенти стають, як зображено на рисунку 3.20, сторінка 57.

5.2.3. Порядок винесення та віднесення Бойового Прапора

5.2.3.1. Прапорноносний взвод рухається до місця зберігання Бойового Прапора в колоні по три (по чотири). Попереду за шість кроків іде командир взводу, а через два кроки за ним – прапорносець із асистентами, через два кроки за прапорносцем – сигналіст-барабанщик.

а

б

в

Умовні позначки:

а – положення Бойового Прапора в строю на місці; б – положення Бойового Прапора “на плече”; в – положення Бойового Прапора для руху урочистим маршем.

Рисунок 5.1 – положення Бойового Прапора.

5.2.3.2. Прибувши до місця зберігання Бойового Прапора, прапороносний взвод шикуюється в розгорнутий двошеренговий стрій так, щоб середина строю була напроти виходу з приміщення (місця зберігання).

Командир взводу стає на правому фланзі взводу праворуч від сигналіста-барабанщика, а за два кроки праворуч від командира взводу стають в одну шеренгу прапороносець та асистенти. Для прийняття Бойового Прапора помічник (заступник) начальника штабу викликає прапороносця: “Прапороносець, за мною кроком – РУШ”.

За цією командою прапороносець та асистенти йдуть за помічником (заступником) начальника штабу.

5.2.3.3. Помічник (заступник) начальника штабу, прийнявши Бойовий Прапор від начальника варти, вручає його прапороносцеві й за відсутності начальника варти оглядає Бойовий Прапор у порядку, визначеному в Статуті внутрішньої служби. Після цього помічник (заступник) начальника штабу прикладає руку до головного убору, подає команду “Прапороносець, за мною кроком – РУШ” і йде до прапороносного взводу. Коли Бойовий Прапор з’явиться біля виходу, командир прапороносного взводу командує: “Взвод, на Прапор, СТРУНКО”; сигналіст-барабанщик починає бити в барабан “На Прапор”.

Прапороносець з асистентами стають за два кроки праворуч від командира взводу в одній шерензі фронтом у бік руху. Помічник (заступник) начальника штабу стає за два кроки попереду прапороносця і опускає руку від головного убору; сигналіст-барабанщик перестає бити в барабан.

Як тільки прапороносець з асистентами стають на своє місце, командир взводу, опустивши руку від головного убору, командує: “Взвод, право – РУЧ”.

5.2.3.4. Рух із Бойовим Прапором починається за командою помічника (заступника) начальника штабу “Прапороносець, за мною кроком – РУШ”. За цією командою помічник (заступник) начальника штабу, прапороносець та асистенти починають рух півкроком. Прапороносний взвод за командою командира взводу “Взвод, в колону по три (по чотири) кроком – РУШ” під час руху перешиковується відповідно до підпункту 3.2.2.4 цієї Публікації. Після перешикування взводу за командою помічника (заступника) начальника штабу “ПРЯМО” всі починають рухатися повним кроком.

Рух із Бойовим Прапором здійснюється стройовим кроком у такому порядку: помічник (заступник) начальника штабу, через два кроки за ним – прапороносець з асистентами, через три кроки за прапороносцем – командир взводу, через два кроки за командиром взводу – сигналіст-барабанщик, а через два кроки за ним – прапороносний взвод.

Сигналіст-барабанщик під час руху прапороносного взводу б’є в барабан “Похідний марш” та припиняє бити з початком гри оркестру (сигналістів-барабанщиків).

5.2.3.5. Коли прапороносний взвод із Бойовим Прапором наблизиться на 40-50 кроків до строю бригади (полку), командир бригади (полку) командує: “Бригада (полк), на Прапор, СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)”.

За першою командою командири підрозділів від взводу і вище прикладають руку до головного убору; всі повертають голову в бік Бойового Прапора і проводжають його поглядом, повертаючи вслід за ним голову; оркестр грає “Зустрічний марш”. Якщо в бригаді (полку) штатом не передбачено оркестру, то сигналісти-барабанщики, попередньо вишикувані на місці оркестру, б’ють у барабани “На Прапор”. Прапороносний взвод зупиняється біля лівого флангу бригади (полку). Прапороносець з асистентами під командою помічника (заступника) начальника штабу продовжує рух далі до правого флангу вздовж фронту бригади (полку). Вийшовши на правий фланг бригади (полку), помічник (заступник) начальника штабу ставить прапороносця з асистентами на місце, визначене для них у строю, після чого сам стає на своє місце.

Коли прапороносець стане на місце, командир бригади (полку) дає знак оркестру (сигналістам-барабанщикам) припинити грати (бити в барабан) і командує “ВІЛЬНО”.

Після команди командира бригади (полку) “ВІЛЬНО” командир прапороносного взводу відводить взвод на своє місце в строю роти.

5.2.3.6. Для віднесення Бойового Прапора командир бригади (полку) командує “Прапороносний взвод – ВПЕРЕД”.

За цією командою прапороносний взвод із сигналістом-барабанщиком виводиться у колону по три (по чотири) і, зайшовши правим плечем уперед, зупиняється перед серединою лівофлангового підрозділу за 20-25 кроків обличчям до фронту.

Коли прапороносний взвод зупиниться, командир бригади (полку) командує “Бригада (полк), на Прапор, СТРУНКО, рівняння – ПРАВОРУЧ”.

За цією командою бригада (полк) діє відповідно до підпункту 5.2.3.5 цієї Публікації: прапороносний взвод рівняється ліворуч; оркестр грає “Зустрічний марш” (сигналісти-барабанщики б’ють у барабани “На Прапор”); помічник (заступник) начальника штабу командує прапороносцеві “Прапороносець, за мною кроком – РУШ” і веде його з асистентами вздовж фронту бригади (полку) до прапороносного взводу.

Коли прапороносець з Бойовим Прапором порівняється з прапороносним взводом, командир взводу командує: “Взвод, кроком –РУШ”. Взвод рухається з Бойовим Прапором до місця його зберігання.

Коли прапороносний взвод відійде на 40-50 кроків, командир бригади (полку) подає оркестрові (сигналістам-барабанщикам) знак припинити грати (бити в барабан) та командує “ВІЛЬНО”.

5.2.3.7. Підійшовши до місця зберігання Бойового Прапора, командир прапороносного взводу шикує взвод, відповідно до підпункту 5.2.3.2 цієї Публікації, та командує: “Взвод, на Прапор – СТРУНКО”. За цими командами взвод діє у відповідності до підпункту 5.2.3.3 цієї Публікації. Сигналіст-барабанщик б’є в барабан “На Прапор”. Помічник (заступник) начальника штабу, приклавши руку до головного убору, командує прапороносцеві “Прапороносець, за мною, кроком – РУШ” і веде його з асистентами за собою. Коли Бойовий Прапор внесуть до приміщення, командир прапороносного взводу опускає руку від головного убору, сигналіст-барабанщик припиняє бити в барабан, та веде взвод туди, куди наказано.

5.3. Зустріч військами командувача параду і особи, яка приймає парад

5.3.1. Для зустрічі командувача параду старший із командирів об’єднань (з’єднань, військових частин), що беруть участь у параді, подає команди: “РІВНЯЙСЬ”, “СТРУНКО”, “Рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)” і доповідає про шиккування військ. Вислухавши доповідь, командувач параду подає команду “ВІЛЬНО”. Під час зустрічі командувача параду зведений оркестр не грає.

5.3.2. Для зустрічі особи, яка приймає парад, командувач параду подає команди: “РІВНЯЙСЬ”, “СТРУНКО”, “Рівняння – ПРАВОРУЧ (ЛІВОРУЧ, НА СЕРЕДИНУ)”.

Усі командири, починаючи від командира взводу і вище, прикладають руку до головного убору. Зведений оркестр грає “Зустрічний марш”.

5.3.3. Командувач параду прикладає руку до головного убору, підїжджає до особи, яка приймає парад, і доповідає, наприклад: “Пане (пані) генерал-полковнику. Війська (такого – то) гарнізону для параду на відзначення

(такого – то) свята вишикувані. Командувач параду генерал-лейтенант Шевченко”.

Коли командувач параду зупиниться для доповіді, зведений оркестр припиняє грати. Після закінчення доповіді командувач параду, не опускаючи руки від головного убору, супроводжує особу, яка приймає парад, рухаючись перед фронтом строю трохи позаду.

5.3.4. Особа, яка приймає парад, вислухавши доповідь, об’їжджає війська, вітається з ними та поздоровляє їх. Зведений оркестр виконує “Зустрічний марш”, припиняючи грати під час зупинок особи, яка приймає парад, для вітання та поздоровлення.

На вітання та поздоровлення війська відповідають у відповідності до підпунктів 2.1.5.11 цієї Публікації, при цьому слово “слава” вимовляється протяжно, з перекатом.

5.3.5. Під час повернення особи, яка приймає парад, після об’їзду військ до місця приймання параду, війська повторюють слово “слава” (протяжно, з перекатом). Зведений оркестр виконує урочисту мелодію.

5.3.6. За вказівкою особи, яка приймає парад, командувач параду подає команду “ВІЛЬНО”, командири військових частин повторюють цю команду.

Фанфаристи (корнетисти і сурмачі) зведеного оркестру виконують сигнал “Слухайте всі”.

5.3.7. Після виконання сигналу “Слухайте всі” особа, яка приймає парад, виголошує промову (читає наказ). Після закінчення промови (читання наказу) війська гучно вимовляють тричі “слава”, зведений оркестр виконує Державний Гімн України, одночасно лунає артилерійський салют (якщо це передбачено); усі командири, від командира взводу й вище, прикладають руку до головного убору, а війська без команди приймають стройове положення.

Після виконання Державного Гімну України фанфаристи (корнетисти й сурмачі) грають “Відбій”, усі командири опускають руку від головного убору, а війська стають у положення “вільно”.

5.4. Проходження військ урочистим маршем

5.4.1. Війська проходять урочистим маршем у строях та в послідовності, визначеній у наказі по гарнізону.

Для проходження урочистим маршем командувач параду подає команди: “СТРУНКО”, “До урочистого маршу, поротно (побатальйонно, подивізіонно), на одного лінійного (двох лінійних) дистанції, перша рота (батальйон) прямо, решта право – РУЧ”, “Рівняння праворуч, кроком – РУШ”.

5.4.2. За командою “До урочистого маршу” командири підрозділів виходять із строю та стають перед фронтом своїх підрозділів, а командири військових частин (з’єднань) та їх заступники – попереду командирів головних підрозділів (військових частин) на визначених дистанціях.

Прапороносці та асистенти також виходять вперед і стають на встановлених дистанціях.

Призначені сигналісти-барабанщики виходять наперед і стають за 15-20 кроків попереду командира головного об’єднання (з’єднання, військової частини).

Лінійні, призначені для позначення лінії проходження військ урочистим маршем, бігом (стройовим кроком) стають на свої місця вздовж цієї лінії на відстані 15-20 кроків один від одного.

За командою командира військової частини “Бригада (полк)”(положення зброї“ на груди” не змінюється); прапороносці піднімають Бойові прапори, вставляють нижній кінець древка Бойового Прапора в циліндрик черезплічника та підтримують древко руками.

5.4.3. Подавши команду для проходження урочистим маршем, командувач параду рухається за 30 кроків попереду командира головного об’єднання (з’єднання, військової частини), попереду сигналістів-барабанщиків. Не доїжджаючи одного-двох лінійних до особи, яка приймає парад, командувач параду прикладає руку до головного убору та повертає голову у його бік. Минувши особу, яка приймає парад, він залишає машину та стає праворуч й трохи позаду.

5.4.4. За командою командувача параду “РУШ” головний підрозділ починає рух стройовим кроком під бій малих барабанів. Інші підрозділи доходять до місця, де стояв головний підрозділ, за командою своїх командирів повертаються ліворуч (заходять плечем), вирівнюються, набирають визначені дистанції та за командою “ПРЯМО” йдуть за підрозділом, що попереду.

Правофлангові у підрозділах рухаються вздовж лінії, позначеної лінійними, за один крок від них.

5.4.5. Під час проходження об’єднання (з’єднання) урочистим маршем перед серединою фронту підрозділу, що рухається попереду головної військової частини, йде командир об’єднання (з’єднання), через три кроки за ним – його заступники (в одній шерензі), через два кроки за заступниками – прапороносець із Бойовим Прапором об’єднання (з’єднання) та асистенти, через чотири кроки за Бойовим Прапором – військові частини (підрозділи) об’єднання (з’єднання) одна за одною на визначених дистанціях.

5.4.6. Коли головний підрозділ наблизиться до особи, яка приймає парад, на відстань чотирьох – п’яти лінійних, зведений оркестр починає грати марш; барабанщики, які йдуть попереду колони, припиняють бити в барабани та рухаються у вказаному напрямку.

5.4.7. Під час руху урочистим маршем командири об'єднань (з'єднань), військових частин і підрозділів, не доходячи одного-двох лінійних до особи, яка приймає парад, прикладають руку до головного убору та повертають голову в його бік; усі, хто перебуває в строю, крім правофлангових, одночасно повертають голову в той самий бік. Коли остання шеренга підрозділу мине особу, яка приймає парад, командири опускають руку від головного убору та повертають голову прямо.

Прапороносці та асистенти під час проходження урочистим маршем голову в бік особи, яка приймає парад, не повертають.

5.4.8. Командири об'єднань (з'єднань, військових частин), минувши особу, яка приймає парад, виходять із строю і зупиняються за п'ять кроків праворуч від командувача парадом.

5.4.9. Командири об'єднань (з'єднань, військових частин), які проходять урочистим маршем на військовій техніці, пересуваються попереду своїх об'єднань (з'єднань) і військових частин, стоячи в башті (відкритому верхньому люку) танків, бойових машин піхоти, бронетранспортерів, самохідних гармат, броньованих автомобілів, інших видах військової техніки, і на відстані двох-трьох лінійних до особи, яка приймає парад, прикладають руку до головного убору з одночасним поворотом голови в її бік, як зображено на рисунку 5.2. Решта люків військової техніки, мають бути зачинені.

Рисунок 5.2 – віддання військового вітання під час проходження урочистим маршем на машинах

Військовослужбовці, які під час проходження урочистим маршем перебувають в кабінах військової техніки, військове вітання не виконують.

Військовослужбовці, які знаходяться у відкритих кузовах військової техніки, виконують військове вітання поворотом голови в бік особи, яка приймає парад, на відстані двох-трьох лінійних до неї.

5.4.10. Кожне об'єднання (з'єднання, військової частини), пройшовши перед особою, яка приймає парад, прямує в тому ж строю до вказаного місця, звідки після необхідного перешиковування відбуває до місця свого розташування.

5.4.11. Коли остання військова частина мине особу, яка приймає парад, зведений оркестр припиняє грати, повертається праворуч і виходить у вихідне положення, звідки проходить урочистим маршем, виконуючи на ходу марш.

6. ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНКА СТРОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ

6.1. Загальні положення

Стройова підготовка у військових частинах, з'єднаннях і об'єднаннях перевіряється і оцінюється на контрольних заняттях у процесі навчання, а у військово-навчальних закладах (навчальних центрах), крім того, на курсових (семестрових) екзаменах і заліках (контрольних заняттях) відповідно до вимог цієї Публікації та стандарту стройової підготовки (довідкового матеріалу до стандарту стройової підготовки).

Загальна оцінка стройової підготовки підрозділів, військових частин і військово-навчальних закладів (навчальних центрів) складається з оцінок за індивідуальну стройову підготовку, колективну стройову підготовку, при дотриманні усіма військовослужбовцями правил носіння військової форми одягу.

На перевірку стройової навченості взводу, роти (батареї), батальйону (дивізіону), в однаковій мірі й навчальних підрозділів рекомендується відводити дві або три години.

Підрозділи, призначені для перевірки, зі зброєю виводяться на стройовий плац. З прибуттям на місце перевірки вони шикуються в розгорнутий двошеренговий стрій. Командир підрозділу, якого перевіряють, з прибуттям старшого начальника доповідає йому про готовність підрозділу до перевірки. Зустріч тих, хто здійснює перевірку на стройовому плацу проводиться відповідно до вимог підпункту 4.2 цієї Публікації.

6.2.Перевірка та оцінка індивідуальної стрийової підготовки

6.2.1. Загальні положення

Перевірка індивідуальної стрийової підготовки військовослужбовців проводиться за таким порядком: огляд зовнішнього вигляду військовослужбовців, виконання стрийових прийомів, а для офіцерів, сержантів та курсантів військово-навчальних закладів і методики навчання.

6.2.2. Вимоги до зовнішнього вигляду військовослужбовців

Перевірка починається з огляду зовнішнього вигляду військовослужбовців, при цьому особлива увага звертається на підгонку обмундирування, взуття, їх справність і акуратність заправлення; виконання правил носіння орденів та медалей (орденських стрічок і стрічок медалей на планках та інших відзнак), нагрудних знаків, нарукавних знаків (шевронів); розміщення емблем, ромбічних “зірок” (“ромбічної зірки з перехрещеними булавами та тризубом”, знаки сержантів (старшин, старших солдатів, старших матросів, курсантів і ліцеїстів), “плетінки” (“зубчатки”, поперечних галунів, шевронів для погон) на погонах (погонах-муфтах); додержання правил носіння окремих предметів військової форми; стрижку волосся, носіння військовослужбовцями короткої акуратної зачіски; стан спорядження та зброї.

Одночасно з оглядом зовнішнього вигляду перевіряється наявність особового складу, відповідність записів у посвідченнях особи (військових квитках) військовому званню, посаді та закріпленій за військовослужбовцем особистої зброї.

У ході перевірки кожному військовослужбовцю виставляється оцінка за розділ зовнішній вигляд стандарту індивідуальної підготовки “Стрийова підготовка” (додаток 3).

Оцінка **“задовільно”** визначається, якщо військовослужбовець акуратно заправлений, має акуратну зачіску і всі предмети одягу відповідають правилам їх носіння.

Оцінка **“незадовільно”** визначається, якщо військовослужбовець порушив правила носіння військової форми одягу і цей недолік неможливо усунути на місці, знаходячись у строю.

Якщо у підрозділі, який перевіряють, виявлено військовослужбовців з порушенням правил носіння військової форми одягу, то перевірка підрозділу продовжується, але цим військовослужбовцям виставляються незадовільні оцінки за зовнішній вигляд.

6.2.3. Перевірка виконання стройових прийомів

6.2.3.1. Після закінчення огляду зовнішнього вигляду проводиться перевірка індивідуальної стройової підготовки: спочатку виконуються стройові прийоми і дії без зброї, потім зі зброєю.

Як правило, першими здають перевірку командири підрозділів.

Перевірка індивідуальної стройової підготовки проводиться різноманітно, не за шаблоном, з чергуванням стройових прийомів, викладених у розділі 2 цієї Публікації. Як правило, це 8-10 прийомів і дій, де обов'язковими є стройове положення, повороти на місці та під час руху, рух стройовим кроком, виконання військового вітання, підхід до начальника та відхід від нього, вихід зі строю і постановка в стрій, стройові прийоми зі зброєю, а також інші дії за командами “Вільно”, “Заправитися” та стройові прийоми “Скинути (надіти) головний убір”, “Рух бігом”, “Позначення кроку (бігу) на місці”, “Припинення руху”, “Зміна швидкості руху”, “Переміщення праворуч (ліворуч), вперед (назад)”, “Вихід із строю та повернення у стрій”. У результаті такого підходу до перевірки в підрозділі може бути перевірено виконання усіх вимог вказаних у розділі 2, з урахуванням вивчених тем (оцінки виставляються у відомості оцінки стройової підготовки “Стройова підготовка” (додаток 3).

Перевірка індивідуальної стройової підготовки здійснюється відповідно до Переліку стройових прийомів.

6.2.3.2. Перелік стройових прийомів, команд і дій, які перевіряються з індивідуальної стройової підготовки та найбільш характерні помилки під час їх виконання наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Характерні помилки під час виконання стройових прийомів

№ п/п	Прийоми, команди, дії	Помилки
1	2	3
1	Стройове положення	Носки ніг розвернуті не за лінією фронту і не на ширину ступні. Підбори не поставлені разом. Кисті рук не по середині стегон, тримаються долонями назад. Груді не підняті, живіт не підібраний. Тулуб не поданий вперед, голова опущена. Руки зігнуті в ліктях
2	Команда “Вільно”	Військовослужбовець зійшов з місця. Ослаблена увага. Розмовляє в строю
3	Команда “Заправитись”	Недоліки у зовнішньому вигляді не усунені. Військовослужбовець без дозволу вийшов із строю. Розмовляє або курить в строю без дозволу

4	Зняття (надівання) головного убору	Головний убір знятий (надітий) не тією рукою. Положення знятого головного убору в руці не відповідає цьому Керівництву. Головний убір надітий неправильно. Головний убір випав з рук
5	Повороти на місці	Після повороту не дотримується правильне положення корпусу або ніг. Ноги в колінах згинаються. Руки відходять від стегон. Нога приставляється не найкоротшим шляхом. Поворот проведений не на 90° (45) або 180°
6	Стройовий крок	Корпус відведений назад. Немає координації рук і ніг під час руху. Голова опущена донизу. Рух руками біля тулуба проводиться не від плеча, а за рахунок згину в ліктях. Піднімання ноги від землі значно нижче 10 см. Розмір кроку менше (більше) 70-80 см. Занесення ноги за ногу. Рух руками вперед проводиться значно нижче (вище) встановленої висоти; назад – не до упору в плечовому суглобі
7	Рух бігом	Руки не напівзігнуті. Довжина кроку значно менше (більше) 80-90 см. Під час переходу з кроку біг починається не з лівої ноги
8	Позначення кроку (бігу) на місці	Піднімання ноги проводиться значно нижче 10 см від землі. Нога стає на землю не з передньої частини стопи, а на весь слід (під час бігу не на передню частину стопи). Рухи руками не в такт кроку (бігу). Корпус не тримається прямо. Рухи руками вперед проводяться значно нижче (вище) встановленої висоти; назад – не до упору в плечовому суглобі
9	Припинення руху	Після зупинки не прийнято положення “Струнко”. Після подання виконавчої команди не зроблений ще один крок або зроблено два кроки вперед
10	Зміна швидкості руху	Після подання команди швидкість не змінюється
11	Переміщення праворуч (ліворуч) і вперед (назад)	Недоліки ті ж самі, що й під час руху стройовим кроком і зупинці. При переміщенні вбік або назад проводяться рухи руками
12	Повороти під час руху	Поворот під час руху виконаний несвоєчасно. Поворот праворуч (ліворуч), півоберта праворуч (ліворуч) проводиться не на носку лівої (правої) ноги. Поворот кругом проведений не на носках обох ніг. Під час повороту рух руками здійснюється не у такт кроку
13	Стройові прийоми зі зброєю	Прийоми виконуються з перекрученням

		статутних вимог. Падіння головного убору. необхідність подання команди “Заправитись” після виконання кожного прийому. Порухення стрійового положення
14	Виконання військового вітання	Вітання виконано менше ніж за п’ять-шість кроків. Рука до головного убору прикладена неправильно: пальці правої руки не разом, долоня зігнута, середній палець не торкається нижнього краю головного убору (біля козирка). Змінено положення руки під час повороту голови у бік начальника. Рука до головного убору прикладається не найкоротшим шляхом, а через бік. Військовослужбовець не повернув голови у бік начальника і не дивиться йому в обличчя
15	Вихід із строю та повернення у стрій	Вихід із строю або повернення у стрій проводиться похідним кроком. Вихід здійснюється не на вказану кількість кроків. Не виконано поворот обличчям до строю. Під час виходу з другої шеренги торкається не лівою, а правою долонею руки плеча військовослужбовця, який стоїть попереду. Немає відповіді “Слухаюсь” після поданої команди. Військовослужбовець, який стоїть обличчям до строю, почувши своє військове звання і прізвище, не повернувся обличчям до начальника і не відповів: “Я”. За командою “Стати до строю” не приклав або неправильно приклав руку до головного убору. Порухується стрійове положення
16	Підхід до начальника та відхід від нього	Не зроблено один – два кроки від першої шеренги прямо і поворот під час руху в бік начальника. Підхід (відхід) здійснено не найкоротшим шляхом. Неправильний зміст доповіді. Неодночасно з приставлянням ноги прикладається рука до головного убору. Решта недоліків ті ж самі, що й під час виходу із строю та повернення у стрій

6.2.3.3. Оцінка за елемент розділу виконання стрійових прийомів (без зброї та зі зброєю) стандарту індивідуальної підготовки “Стрійова підготовка” визначається (додаток 3):

“відмінно”, якщо прийом виконаний відповідно до вимог методичного посібника Стрійова підготовка, впевнено, красиво, без помилок;

“добре”, якщо прийом виконаний відповідно до вимог методичного посібника Стрійова підготовка, але недостатньо впевнено, з напругою, без помилок;

“задовільно”, якщо прийом в основному виконаний відповідно до вимог методичного посібника Стрійова підготовка, але при цьому була допущена одна помилка;

“незадовільно”, якщо прийом не виконаний або під час його виконання були допущені дві та більше помилки.

6.2.3.4. Перевірка методики навчання офіцерів, сержантів і курсантів військово-навчальних закладів:

Оцінка за розділ методика навчання стандарту індивідуальної підготовки “Стройова підготовка” для офіцерів, сержантів і курсантів військово-навчальних закладів визначається (додаток 3):

“задовільно” – якщо вимоги до порядку та методики навчання (управління) відповідали визначеним положенням цієї Публікації, або під час навчання (управління) підлеглих (-ми) військовослужбовців (-цями) була допущена одна помилка;

“незадовільно” – якщо не виконано вимог на оцінку “задовільно”.

6.2.4. Оцінка індивідуальної стройової підготовки

6.2.4.1. Оцінка індивідуальної підготовки “Стройова підготовка” визначається за результатами оцінювання (додаток 3):

Загальна оцінка індивідуальної стройової підготовки військовослужбовця за виконання стройових прийомів визначається:

“відмінно”, якщо 90 % позитивних оцінок, при цьому менше 50 % перевірених прийомів оцінені “відмінно”, при задовільній оцінці за зовнішній вигляд, а для офіцерів, сержантів і курсантів військово-навчальних закладів за методику навчання;

“добре”, якщо 80 % позитивних оцінок, при цьому менше 50 % перевірених прийомів оцінені “добре”, при задовільній оцінці за зовнішній вигляд, а для офіцерів, сержантів і курсантів військово-навчальних закладів за методику навчання;

“задовільно”, якщо не менше 70 % перевірених стройових прийомів виконано не нижче “задовільно”, при задовільній оцінці за зовнішній вигляд, а для офіцерів, сержантів і курсантів військово-навчальних закладів за методику навчання”;

6.2.4.2. Оцінка індивідуальної стройової підготовки структурного підрозділу² об’єкта перевірки, підрозділу військових частин (*вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу*

---

² Тут і далі під структурним підрозділом об’єкта перевірки слід вважати – структурні підрозділи апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу ЗС України, органів військового управління, управління військових частин, установ, організацій, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (тощо) – організаційна структура яких складається з управлінь, окремих відділів, відділень (груп), служб тощо.

вищої освіти, навчального центру, школи тощо) складається з оцінок індивідуальної стрійової підготовки (додаток 3), отриманих військовослужбовцями, та визначається:

“відмінно” – якщо 90 % позитивних оцінок, при цьому не менше 50 % перевірених отримали оцінку “відмінно”;

“добре” – якщо 80 % позитивних оцінок, при цьому не менше 50 % перевірених отримали оцінку “добре”;

“задовільно” – якщо не менше 70 % перевірених отримали оцінку не нижче “задовільно”.

“незадовільно” – якщо не виконані вимоги на оцінку “задовільно”.

6.2.4.3. Оцінка індивідуальної стрійової підготовки об’єкта перевірки складається з оцінок, отриманих підрозділами (структурними підрозділами), та визначається:

“відмінно” – якщо не менше 90 % перевірених підрозділів (структурних підрозділів) отримали позитивну оцінку і не менше 50 % – “відмінно”;

“добре” – якщо не менше 80 % перевірених підрозділів (структурних підрозділів) отримали позитивну оцінку і не менше 50 % – “добре”;

“задовільно” – якщо не менше 70 % перевірених підрозділів (структурних підрозділів) отримали позитивну оцінку;

“незадовільно” – якщо не виконані вимоги на оцінку “задовільно”.

Якщо до перевірки індивідуальної стрійової підготовки залучається менше п’яти структурних підрозділів об’єкта перевірки, тоді оцінка індивідуальної стрійової підготовки об’єкта перевірки визначається за середнім балом та оцінюється:

“відмінно” – якщо середній бал рівня підготовки підрозділів, які перевірялися, не нижче ніж 4,6;

“добре” – якщо середній бал рівня підготовки підрозділів, які перевірялися, не нижче ніж 3,6;

“задовільно” – якщо середній бал рівня підготовки підрозділів, які перевірялися, не нижче ніж 2,6;

“незадовільно” – якщо середній бал рівня підготовки підрозділів, які перевірялися, нижче 2,6 або коли два і більше підрозділів оцінено “незадовільно”, незалежно від середнього балу.

6.3. Перевірка і оцінка колективної стрійової підготовки (стрійової злагодженості)

6.3.1. Однією з важливих умов згуртування армійського колективу, узгодженості його дій є стрійова злагодженість.

Стрійова злагодженість підрозділів полягає у чітких, погоджених діях і перешикуннях особового складу в розгорнутих і похідних строях, у тому числі й при виконанні різних стрійових прийомів зі зброєю та без зброї.

Елементи стройового злагодження знаходять практичне застосування на тактико-стройових заняттях, і багато в чому сприяють навчанню підрозділів умілим та злагодженим діям на полі бою.

Стройова злагодженість підрозділів перевіряється, починаючи з відділень, потім взводів і рот (батарей) відповідно до вимог цієї Публікації.

При проходженні підрозділу урочистим маршем враховуються наступні показники: дії командирів; додержання встановлених дистанцій та інтервалів; рівняння у шеренгах і колонах; положення зброї; чіткість стройового кроку, дотримання його розміру та темпу руху; стройова підтягнутість, постава військовослужбовців; положення головних уборів; правильність повороту голови вбік начальника, який проводить контрольне заняття.

При перевірці злагодженості оцінюється не тільки погодженість та чіткість дій особового складу, але й правильність подання команд і сигналів командирами.

6.3.2. Оцінка стройової злагодженості підрозділів (у обов'язі пройденої програми) визначається за наступними розділами стандарту колективної підготовки “Стройова підготовка”:

дії підрозділів у похідному і розгорнутому строю, перешикування на місці та під час руху;

проходження урочистим маршем у пішому порядку.

6.3.3. Оцінка стандарту колективної підготовки “Стройова підготовка” підрозділу військової частини (*вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти, навчального центру, школи*), визначається за результатами оцінювання розділів СТК.

6.3.4. Оцінка колективної стройової підготовки (стройової злагодженості) військової частини (*вищого військового навчального закладу, навчального центру, школи*) складається з оцінок, отриманих підрозділами:

дії підрозділів у похідному і розгорнутому строю, перешикування підрозділів на місці та під час руху;

проходження урочистим маршем у пішому порядку.

Оцінка виводиться:

“відмінно”, – якщо дії підрозділів у похідному і розгорнутому строю, перешикування підрозділів на місці та під час руху оцінено “відмінно”, проходження урочистим маршем у пішому порядку на оцінку не нижчі “добре”;

“добре”, – якщо дії підрозділів у похідному і розгорнутому строю, перешикування підрозділів на місці та під час руху оцінено “добре”, проходження урочистим маршем у пішому порядку на оцінку “добре”;

“задовільно”, – якщо всі показники не нижче “задовільно”.

“незадовільно”, – якщо не виконані вимоги на оцінку “задовільно”.

6.4. Загальна оцінка стрійової підготовки

Загальна оцінка стрійової підготовки військової частини (*вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти, навчального центру, школи*) складається з оцінок за двома показниками: за індивідуальну стрійову підготовку, колективну стрійову підготовку та визначається:

“відмінно” – якщо за індивідуальну стрійову підготовку та за колективну стрійову підготовку (стрійове злагодження) отримана оцінка “відмінно”;

“добре”, – якщо за індивідуальну та за колективну стрійову підготовку (стрійове злагодження) отримана оцінка не нижче “добре”;

“задовільно”, – якщо за індивідуальну та колективну стрійову підготовку (стрійове злагодження) отримані позитивні оцінки”;

“незадовільно”, якщо не виконані вимоги на оцінку “задовільно”.

6.5. Проведення аналізу стрійової підготовки підрозділу

Після закінчення перевірки підрозділу перевіряючий проводить аналіз контрольного заняття.

При проведенні контрольного заняття із взводом командир роти проводить аналіз з усім особовим складом. При проведенні контрольного заняття з ротою командир батальйону або офіцеру вищого штабу рекомендується провести аналіз з офіцерами, старшинами і сержантами, які потім проведуть аналіз з рештою особового складу роти.

Під час аналізу проведеного заняття перевіряючий дає оцінку підрозділу за індивідуальну стрійову підготовку і колективну стрійову підготовку; відмічає тих, хто найбільше відзначився (додаток 3), а також недоліки у діях командирів та особового складу.

На завершення аналізу проведеного заняття підводяться результати виконання вивчених стрійових прийомів та надаються вказівки щодо усунення виявлених недоліків.

Начальник Головного управління доктрин та підготовки
Генерального штабу Збройних Сил України
генерал-майор

Олексій ТАРАН

Умовні позначення

Умовні позначення	Значення знаку
1	2
	Солдат
	Командир відділення
	Заступник командира взводу
	Командир взводу
	Командир роти
	Заступник командира роти
	Офіцер-психолог
	Старшина роти
	Старший технік
 або 	Підрозділ (взвод, рота) у строю
	Управління роти
	Барабанщик
	Командир батальйону
	Заступник командира батальйону
	Начальник штабу батальйону
 МПЗ	Заступник командира батальйону з МПЗ
 о	Заступник командира батальйону з озброєння
 т	Заступник командира батальйону з тилу
	Стрій батальйону (із зазначенням його номеру)
	Командир бригади (полку)
	Начальник штабу бригади (полку)
	Заступник командира бригади (полку)

1	2
	Заступник командира бригади (полку) з МПЗ
	Заступник командира бригади (полку) з озброєння
	Заступник командира бригади (полку) з тилу
	Заступник начальника штабу бригади (полку)
	Прапороносець
	Асистент
	Військовий диригент
	Оркестр
	Напрямок руху або фронт строю

Опис черезплічника для носіння Бойового Прапора

Черезплічник для носіння Бойового Прапора прапорonosцем складається з довгого та короткого плечових ременів і шкіряного циліндрика для встановлення нижнього кінця древка Бойового Прапора. Плечові шкіряні ремені, завширшки 80 мм обтягуються блакитною шовковою тканиною, краї обшиваються золотистим галуном завширшки 12-15 мм.

Черезплічник для асистентів такий самий, як і для прапорonosця, але замість шкіряного циліндрика пришивається китиця золотистого кольору.

Додаток 3
до Методичного посібника
Стройова підготовка
(пункти 6.2, 6.5)

ВІДОМІСТЬ оцінки стройової підготовки

(найменування підрозділу, військової частини)

№ з/п	Посада	Військове звання	Прізвище та ініціали	Розділи СТІ													Загальна оцінка за виконання стройових прийомів	Методика навчання	Оцінка одиночної підготовки
				Зовнішній вигляд	Оцінка основних стройових прийомів														
					Без зброї								Зі зброєю						
					Стройове положення	Повороти на місці та під час руху	Рух стройовим кроком	Військове вігання	Підхід до начальника та відхід від нього	Відхід зі строю і постановка в стрій	“Вільно”	“Заправитися”	Зброєю на ре-МІНЬ	Покласти зброю	Інші				
1.	Командир роти.	капітан	Усатий О.А.	Задов.	5	5	5	5	4	4	5	5	5	4		5	Задов.	5	
2.	Командир взводу	лейтенант	Аверьянов О.В.	Задов.	5	5	4	5	4	4	4	4	4	4		4	Задов.	4	
3.	Гол сержант роти	сержант	Кухарчук В.П.	Задов.	4	4	3	4	3	3	3	3	3	3		3	Задов.	3	

1. Оцінка одиночної стройової підготовки

До перевірки залучалося _____ військовослужбовців, (_____ % від списочного складу)

Оцінено:

“відмінно” - _____ осіб (_____ %);

“добре” - _____ осіб (_____ %);

“задовільно” - _____ осіб (_____ %);

“незадовільно” - _____ осіб (_____ %);

Відсоток виконання - _____;

Оцінка - _____

Недоліки: _____

2. Оцінка колективної стрийової підготовки

Оцінка стрийової злагожденості:

проходження урочистим маршем у пішому порядку - _____;

Недоліки:

Недоліки:

дії у похідному та розгорнутому строю, перешиккування на місці та під час руху - _____;

Оцінка стрийової злагожденості: _____

3. Загальна оцінка стрийової підготовки: _____

Перевіряючий: _____

(посада, військове звання, підпис, ініціали та прізвище)

“ ” _____ 20__ року

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Стрйовий Статут Збройних Сил України, затверджений Законом України від 24.03.1999 № 549-ХІV (зі змінами).

2. Доктрина з організації підготовки у Збройних Силах України (ВКП 7-00(03).01), затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України 01.07.2020.

3. Настанова з бойової підготовки у Збройних Силах України (ВКДП 7-00(03).01), затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України 07.10.2020.

4. Доктрина з організації оцінювання (сертифікації) у Збройних Силах України (ВКП 7-00(03).02), затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України 04.10.2020.

5. Інструкція про порядок розроблення (розміщення) стандартів (каталогів завдань) з підготовки та проведення оцінювання за стандартами підготовки Збройних Сил України, ВКДП 7-00(03).02, затверджена наказом начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 27.01.2020 № 26.

6. Військова керівна деталізована публікація “Тимчасовий порядок оформлення військових публікацій у Збройних Силах України”, ВКДП 1-00(03).03, затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України від 26.12.2018 № 460.

7. Методичний посібник “Стрйова підготовка”, затверджений Командувачем Сухопутних військ Збройних Сил України, видання 2004 року.

8. Підручник Збройних Сил США “Drillandceremonies” TC 3 – 21.5 (FM 3 – 21.5), January 2012.

9. Підручник Збройних Сил Канади “CanadianForcesManualDrillandCeremonial” A – DH – 201 – 000/PT – 000, 15 April 2014.

